

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Osatuloutus ja keskeneräiset työt rakennus- alan yrityksissä

Heistola, Sara

2011 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Osatuloutus ja keskeneräiset työt rakennusalan yrityksissä

Sara Heistola
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2011

Sara Heistola

Osatuloutus ja keskeneräiset työt rakennusalan yrityksissä

Vuosi 2011

Sivumäärä 55

Kirjanpidossa on kyse tuottojen ja kulujen kohdistamisesta toisiinsa. Näiden erien erotuksesta muodostuu yrityksen tulos. Kirjanpidon tekemistä ohjaa kirjanpitolaki ja kirjanpitolautakunnan lausunnot tarkentavat lain määritelmiä. Opinnäytteessä keskitytään tilinpäätöksessä tapahtuviin jaksotuksiin, joista tärkeimpänä rakennusyrityksiin kohdistuva osatuloutus ja keskeneräisten töiden muutos.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kahden eri tuloutustavan vaikutusta kolmen yrityksen tulokseen muutaman vuoden tutkimusjaksolla. Opinnäytteen osalta oli järkevää rajata tutkitaviksi kohteiksi vain rakennusosalalla toimivat yritykset ja tutkimusjaksoksi kolme vuotta. Näin tutkimus ei paisunut liian suureksi ja tutkimuksen tuloksetkin ovat luotettavampia. Yritys käyttää katelaskentaa mm. tarjousta tehdessään. Katelaskelma kertoo, kuinka paljon käteen jäävä osuus on ja mihin hintaan yritys voi rakennusprojektin myydä. Katelaskelmien lisäksi tutkimuksen aineistona oli muutaman rakennusyrityksen yrittäjän haastattelu, jolla saatiin tutkimukseen lisäarvoa ja käytännön näkyvyyttä.

Yritys voi käyttää tuloutusmenetelmänä joko osatuloutusta tai keskeneräisten töiden kirjausta. Näitä tuloutusmenetelmiä nimitetään myös valmistusasteen (osatuloutus) ja luovutuksen mukaisiksi (keskeneräiset työt) tuloutusvaihtoehtoiksi. Osatuloutusta käyttävän yrityksen on luotettavalla tavalla ennakoitava valmistusaste rakennusprojekteissa. Molemmista tuloutustavoissa on tärkeää, että yritys tekee katelaskelman kattavan ja todenmukaisen kuvan saamiseksi.

Osatuloutusmenetelmää saavat käyttää sellaiset yritykset, joilla on esimerkiksi rakennusosalalla tapahtuvaa valmistustyyppistä toimintaa. Keskeneräisiä töitä ovat rakennusurakat, aliurakointikohteet ja muut rakennusalan pitkän valmistusajan vaativat työt. Osatuloutuksen tavoitteena on tasata rakennusliikkeiden tulosta useamman vuoden ajalta, jotta vältetään joko suurlta tappiolta tai voitolta. Yrityksien apuvälineenä toimii katelaskelman tekeminen, jossa voidaan määrittellä rakennusprojektin tuotot ja kulut koko projektin osalta. Näiden tulojen ja kulujen avulla voidaan laskea yritykselle kunkin tilikauden valmistusaste.

Tutkimustulokset poikkesivat ennako-olettamuksista. Ennen tutkimusta oletettiin, että osatuloutusmenettelyssä tilikauden tuloksien muutokset olisivat tasaisempia kuin keskeneräisten töiden muutoksissa. Tulokset olivatkin tasaisempia, mutta ne vaihtelivat huomattavasti enemmän kuin alun perin oli ajateltu. Keskeneräisten töiden muutokset toivat tulokseen merkittävän kasvun verrattuna edellisiin tilikauden tuloksiin. Näistä tuloutusvaihtoehtoista voidaan todeta, että osatuloutusmenettelyllä saadaan yritykselle tasaisempaa tulosta.

Asiasanat: osatuloutus, keskeneräiset työt, rakennusala

Sara Heistola

Revenue Recognition Methods in the Construction Companies

Year 2011 Pages 55

The basic principle in accounting is to address the income and expenses in relation with each other. The annual result of a company is the differential between the income and the expenses. The task of accounting is guided by the accounting law and the accounting board's guidance. This Bachelor's thesis focuses on the occurring accruals in the financial statements. The most important concepts are the percentage of completion method and the work in progress method.

The purpose of this thesis was to explore the influence of two different revenue recognition methods in the three different companies of the study during the review period. It was reasonable to limit the research to construction companies and the research period to three years. That is why the research was compact enough to handle and the results of the research are more reliable. The companies use profit and loss calculations while making an offer. The calculation tells how large the margin is and what price is reasonable from the clients' perspective. In addition to the profit and loss calculations, the entrepreneurs of the study have been interviewed to bring more value and the practical view to the study.

The company may use either the percentage of completion method or the work in progress method as revenue recognition. These two concepts are also called as the revenue recognition of the construction phase and the revenue recognition of the completed delivery. The company, which uses the percentage of completion method, shall use a reliable accounting system to anticipate the degree of completion of the construction projects. It is important that the company delivers a comprehensive and realistic calculation of the projects for a true financial image.

The companies that are in construction business may use the percentage of completion method as the revenue recognition. The work in progress method is applicable for construction contracts, subcontractor workers and other long-term construction tasks. The percentage of completion method aims to balance the results of the companies in order to avoid either significant profit or loss changes. The profit and loss calculation is the main tool to review the project profitability. The percentage of completion of each fiscal year can be calculated by using the income and cost figures of the project.

The study results differ slightly from the hypothesis. It was assumed that the percentage of completion method would bring more balanced results than the work in progress method. The annual results were more balanced, but the changes were larger than previously assumed. The work in progress method brought a significant growth compared to the previous annual results. When comparing these two revenue recognition methods the percentage of completion method proved to deliver more balanced results.

Key words: completion method, work in progress method, construction business

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkimusongelma ja aiheen rajaus	6
1.2	Työn eteneminen.....	8
2	Tilinpäätökseen vaikuttavat periaatteet	8
3	Jaksotuksen lähtökohdat	9
3.1	Siirtyvät erät tilinpäätöksessä	11
3.2	Vaihto-omaisuus ja varaukset rakennusliikkeissä.....	12
4	Osatuloutus	14
4.1	Osatuloutus perustajaurakoinnin tilinpäätöskäsittelyssä	17
4.2	Tulon kirjaaminen tuotoksi valmistusasteen perusteella	18
4.3	Määritelmä suoritteesta ja siihen kuuluvista eristä	20
4.4	Verotuksen näkökulma osatuloutukseen	21
5	Tuloutusmenettelyt rakennusliikkeissä	22
5.1	Kohdeyritykset.....	23
5.2	Tutkimuksen toteuttaminen.....	24
5.3	Tutkimusaineiston analysointi	26
6	Tutkimustulokset	28
6.1	Valmistusasteen mukainen tuloutus	29
6.2	Luovutuksen mukainen tuloutus.....	31
7	Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	33
8	Johtopäätökset.....	34
	Lähteet	37
	Kuvat	39
	Kuviot	40
	Taulukot	41
	Liitteet.....	42

1 Johdanto

Opinnäytteen tarkoituksena on selvittää osatuloutuksen ja keskeneräisten töiden vaikutusta yrityksen tuloksen kehittymiseen. Opinnäytteen aihe syntyi työharjoittelun aikana. Työharjoittelun ajanjakso sijoittui kevääseen, joka on tunnetusti tilinpäätösten tekemisen aikaa. Harjoittelu antoi valmiudet opinnäyteaiheen työstämiseen. Yhdessä työnantajan kanssa päädyimme osatuloutuksen ja keskeneräisten töiden tutkimiseen tuloksen kehittymisen kannalta. Tutkimukseen otettiin mukaan muutamia rakennusalan yrityksiä, joihin opinnäyteaihe olennaisesti liittyy.

Kirjanpitolaki ja kirjanpitolautakunnan lausunnot toimivat tärkeimpänä osana viitekehystä. Lain lisäksi käytettävissä oli rakennusliikkeisiin liittyvää kirjallisuutta. Kattavan viitekehyksen avulla voitiin toteuttaa itse tutkimus. Tutkimus toteutettiin siten, että kahdesta tuloutusvaihtoehdosta tehtiin jokaiselle yritykselle kaksi eri laskelmaa. Yrityksien tuloslaskelmista tehtiin siten kaksi eri vaihtoehtoa tuloutusmenettelyjen mukaisesti. Tällöin vertailu kahden erilaisen tuloutusvaihtoehdon välillä oli sujuvampaa.

Tutkimuksen kannalta oli tärkeää ymmärtää rakennusliikkeisiin liittyvää sanastoa. Myös tuloslaskelman ymmärtäminen oli olennainen osa tutkimusta ja johtopäätöksiä. Tutkimuksessa tehdyt haastattelut toivat näkökulmaa yrityksen käytännön työhön. Tutkimuksella pyritään antamaan konkreettinen vastaus siihen, kumpi tuloutusmenettely olisi järkevämpi vaihtoehto tutkittavien yritysten kannalta. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa tuloutusmenettelyjen eroja. Opinnäytteeseen liittyvä jaksottaminen on tärkeä pohja itse tutkimukselle. Opinnäytteessä tarkastellaan tilinpäätöksessä tehtäviä jaksotuksien erilaisuuksia ja haasteita aloittelevan kirjanpitäjän kannalta.

1.1 Tutkimusongelma ja aiheen rajaus

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää jaksotuksien, osatuloutuksen ja keskeneräisten töiden vaikutusta yrityksen tulokseen sekä sitä, millaisia tuloksen suunnittelukeinoja nämä ovat. Tarkoituksena on ottaa kantaa siihen, missä määrin näitä kirjauksia kannattaa tehdä ja kuinka suuri vaikutus niillä on tulokseen. Varsinaisessa tutkimusosassa vertaillaan valittuja rakennusalan yrityksiä. Vertailu koostuu siitä, kumpaa tuloutusmenettelyä yrityksissä on käytetty. Myös jaksotuksien merkitystä pohditaan tuloksen kannalta. Yrityksiä vertaillaan muutaman vuoden ajalta riippuen kirjanpito-ohjelman käyttöönottovuodesta ja aineiston säilytysajasta atk-järjestelmässä.

Tilinpäätöstä tehdessä on otettava huomioon useita asioita, joilla on merkitystä mm. verotuksessa. Tilinpäätöshetkellä kirjanpito on oikaistava suoriteperusteiseksi ja näin ollen jaksotettava mm. korkokulut (KPL 3: 4§). Suoriteperusteisuudella tarkoitetaan, että kirjausperusteena on suoritteen eli työn luovutuksen ajankohta (KPL 2: 3§). Tutkimusongelmani liittyy rakennusalan yrityksissä tapahtuviin jaksotuskirjauksiin kuten osatuloutukseen ja keskeneräisten töiden muutokseen tilinpäätöksessä. Tarkoituksena on selvittää, vaikuttavatko tällaiset kirjaukset tulokseen ja kuinka paljon ne vaikuttavat.

Varsinainen tutkimusongelma:

- Vaikuttavatko osatuloutus ja keskeneräisten töiden muutokset yrityksen tulokseen?
- Miksi, miten ja millä perustein osatuloutusta ja keskeneräisiä töitä käytetään?

Apukysymykset:

- Millaiset yritykset osatuloutuksesta hyötyvät?
- Mitkä erät kuuluvat jaksotettavien piiriin ja millä tavalla ne jaksotetaan?
- Onko yrityksissä käytetty aiemmin osatuloutusta tai keskeneräisten töiden muutosta?
- Miten tuloutusmenetelmät eroavat toisistaan?
- Miten jaksotukset vaikuttavat tuloksen syntyyn?

Jaksotuksien kirjauksiin vaikuttaa olennaisesti kirjanpitäjien tapa jaksottaa - mitä jaksotetaan ja millä tavalla? Kirjanpitäjän työ on haasteellista juuri jaksotuksien suhteen; mm. millä tavalla siirtyvät erät lasketaan.

Tutkimuksesta toivotaan olevan hyötyä aloitteleville tilitoimistoille, sillä uuden näkökulman esilletuominen keskeneräisiin töihin liittyvissä muutoksissa voisi tuoda uudenlaista osaamista ja pohdintoja. Taloushallinnon toimialalla aloittelevat, vastavalmistuneet kirjanpitäjät saavat myös tutkimuksesta perspektiiviä omaan työhönsä. Tutkimus auttaa ymmärtämään mm. jaksotuksien ongelmakohtia ja keskeneräisten töiden muutoskirjausten syitä ja eroja.

Johtopäätöksistä käy ilmi, kannattaako ko. yrityksissä tehdä joko osatuloutusmenettely tai keskeneräisten töiden kirjauksia. Lisäksi otetaan kantaa siihen, miten tuloutusmenettelyt olisi tehtävä. Tuloksien kehittymisen perusteella voidaan todeta, kumpi tuloutusmenettely olisi edullisempi vaihtoehto.

Opinnäytetyö on rajattu siten, että tutkimuksen kohteena ovat vain rakennusalan yritykset ja niihin liittyvät keskeiset jaksotuksen ongelmat. Tällöin on helpompi pureutua tiettyyn tutkittavaan ongelmaan. Tilinpäätöksiin kuuluvien jaksotuksien määrä ei kuitenkaan ole suuri, jolloin aihekin on helpommin käsiteltävissä. Osatuloutuksen ja keskeneräisten töiden menetelmillä on tarkoitus tutkia tuloksen syntymistä näiden muutoksien osalta.

1.2 Työn eteneminen

Tutkimus etenee viitekehyksen pohjalta varsinaiseen tutkimusosioon. Teoreettisena viitekehyksenä toimivat ensisijaisesti voimassa olevan kirjanpitolain (KPL) jaksotus- ja arvostussäännökset. Kirjanpitolakia selventävät taas kirjanpitoasetukset. Lisäksi viitekehykseen kuuluvat kirjanpitolautakunnan (KILA) viimeaikaiset lausunnot ja neuvot mm. osatuloutuksen suhteen. Opinnäytteessä tutkitaan kirjanpitolain jaksotussääntöjä niiltä osin, mitkä kuuluvat tutkimuksen aihepiiriin. Useat osatuloutukseen ja rakennusliikkeisiin liittyvät teokset kuuluvat myös viitekehykseen.

Jaksotuksien merkitystä tutkitaan tilinpäätöksen suhteen ja miten jaksotukset vaikuttavat yrityksen tulokseen. Näiden pohdintojen jälkeen pureudutaan varsinaiseen tutkimusaiheeseen käsiteltyjen jaksotussäännösten mukaisesti. Lisäksi kirjanpitoasetukset sekä kirjanpitolautakunnan ohjeet viitoittavat tutkimuksen kulkua. Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä käsitellään tärkeimpien jaksotussäännösten yhteydessä. Näitä keskeisiä käsitteitä ovat osatuloutus, keskeneräiset työt ja niiden muutokset sekä varaukset tilinpäätöksessä.

2 Tilinpäätökseen vaikuttavat periaatteet

Tilinpäätöstä ohjaa kirjanpitolaki, jonka mukaan tilinpäätöksestä on käytävä ilmi oikeat ja riittävät tiedot (KPL 3: 2§). Hyvän kirjanpitolaitoksen mukaisesti tehty tilinpäätös kertoo yritykseen sijoittaneille riittävät tiedot. Kirjanpitolain mukaan yrityksestä on tehtävä tase, joka kuvaa yrityksen taloudellista asemaa. Tuloksen muodostamista kuvaavan tuloslaskelman lisäksi on tilinpäätöksessä oltava tarvittavat liitetiedot, joissa yrityksen on kerrottava mm. tuloustapansa. (KPL 3: 2§.)

Tilinpäätöksen tekeminen lähtee joka kerta, yhtiömuodosta riippumatta, maksuperusteisuuden oikaisemisella suoriteperusteiseksi. Suoriteperusteisuuden lähtökohtana on tuotteen luovutus. Tilinpäätöksessä käsitellään mm. siirtyvien erien ja pitkäaikaisen saamisen tai velan osuutta (KPL 3: 4§). Suoriteperusteisuuteen kuuluu, että ne ostolaskut, jotka päivämääriltään kuuluvat edelliselle tilikaudelle, on kirjattava ostovelloiksi.

Tilinpäätöksen tekemistä kuvaavat tilinpäätösperiaatteet, joista tärkeimpänä on varovaisuuden periaate. Tämän periaatteen lisäksi on huomioitava käytettyjen periaatteiden johdonmukaisuus tilikaudesta toiseen (KPL 3: 3§). Tasejatkuvuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että jokaisen erän on oltava tilikauden alussa suuruudeltaan sama, kuin se on ollut edellisen tilinpäätöksen loppusaldona (KPL 3: 3§; Rekola-Nieminen 2006, 54-55). Kirjanpitovelvollisen on huomioitava tositemaineiston oikeellisuus ja sisältö. Tällä tarkoitetaan sitä, että ostetun tava-

ran on jollain tavalla liityttävä yrityksen toimintaan. Tilinpäätösperiaatteisiin liittyä ensisijaisesti tuottojen ja kulujen oikaiseminen suoriteperusteisiksi (KPL 3: 3§). Muita tilinpäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. varaston muutos. Varaston muutoskirjaus tehdään tilikauden päätyttyä yrityksen tekemän inventaarion mukaisesti, jolloin myös edellisen tilikauden varasto puretaan. Varaston lisäksi kyseessä voi olla keskeneräisten töiden muutoskirjaus, joka kirjataan kuten varaston muutos. Tilinpäätöksessä selvittelytilien saldojen on oltava nolla. Laskut, jotka päivämääriltään tai työajaltaan kuuluvat edelliselle tilikaudelle, on kirjattava tilinpäätöksessä ostovelkoihin (KPL 3; 4§). Lisäksi ostovelkoihin kirjataan tasauslaskut esimerkiksi sähköstä. Tilinpäätökseen on otettava mukaan puhelinlaskut, jotka ajanjaksoltaan kuuluvat päättyneelle tilikaudelle.

Tilinpäätökseen vaikuttavia tekijöitä ovat ostolaskujen ja jaksotettavien erien lisäksi esimerkiksi poistot. Poistosuunnitelmalla ja tilinpäätössiirroilla voidaan vaikuttaa tulokseen (Lindfors 2009, 23). Opinnäytteen aiheeseen liittyvä keskeneräisten töiden muutos on vapaaehtoinen, mutta suositeltava kirjaus. Tämän kirjauksen avulla voidaan kertoa yrityksen toiminnasta. Samalla keskeneräisten töiden muutos vaikuttaa yrityksen tulokseen positiivisesti tai negatiivisesti riippuen siitä, ovatko työt lisääntyneet edellisestä vuodesta vai laskeneet.

3 Jaksotuksen lähtökohdat

Kirjanpidon lähtökohtana on tuottojen ja kulujen kohdistaminen toisiinsa. Tilinpäätöshetkellä näiden erien erotuksesta muodostuu yrityksen tulos. Tulokseen vaikuttavat tilikauden aikana ja tilinpäätöshetkellä tehdyt jaksotukset. Kirjanpitolaki käsittelee jaksotus- ja arvostussääntöjä luvussa 5. Jaksotussäännöt ovat siis olennainen osa tilinpäätöstä, jotta yrityksestä ja sen toiminnasta saataisiin mahdollisimman todenmukainen kuva. Jaksotuksiin liittyvät kirjaukset liittyvät aina taseessa oleviin tileihin. Tasehan kertoo yrityksen senhetkisistä varoista ja veloista, jos yritys lopettaisi toimintansa. Jaksotukset kuuluvat normaaliin kirjanpitoon ja erityisesti tilinpäätöksessä tehtäviin asioihin. Kirjaukset vaativat kirjanpitäjältä erityistä huolellisuutta ja tarkkuutta jaksotettavan osuuden laskemisessa. Laskeminen tulee esille erityisesti siirtyviä erä määriteltäessä (Leppiniemi 2006, 149 - 150). Jaksotuksilla tarkoitetaan, että tuotot ja kulut kohdistetaan niille tilikausille, joille ko. erät ajallisesti kuuluvat. Tilikaudelle kohdistetaan lisäksi ne kulut, joista ei tulla saamaan niitä vastaavaa tuottoa. (KPL 5:1.)

Jaksotuksia tehdään yrityksen oikean ja riittävän kuvan saamiseksi (KPL 3: 2§). Useampaa vuotta tarkasteltaessa muodostuu yrityksen tulos aaltomaiseksi, jos tuotot kirjataan myynniksi vasta yrityksen saatua suorituksen. Varsinkin rakennusalan yrityksillä on hankkeita, jotka ovat laajuudeltaan erimittaisia. Jos yrityksellä on hanke, joka kestää yli vuoden, ja se kirjattaisiin tuloksi vasta siinä vaiheessa, kun työ on valmis, tulisi yrityksen tulokseen lisäys paljon myöhemmin kuin mitä tulon jaksottamisella olisi tullut. Jos yrityksellä on tämän jälkeen

markkinoilla hiljaista, syntyy tuloksesta vuosittain joko merkittävä voitto tai tappio. Se ei ole verotuksellisestiakaan järkevää, vaan on järkevämpää jaksottaa tuotot ja kulut siinä määrin, kuin rakennushanke edistyy. Jaksotuksilla yritetään siis tasapainottaa kunkin yrityksen tulosta ja välttää aaltomainen, tulosta rasittava liike. (Lahti & Viljaranta 2008, 119.)

Jaksotuksen peruslähtökohtana on maksuperusteisuuden oikaiseminen suoriteperusteiseksi. Maksuperusteisuuden oikaisemiselle on olennaista se, että lain mukaan yrityksen kirjanpito tehdään pääsääntöisesti suoriteperusteisesti. Maksuperusteisuudella tarkoitetaan tilannetta, jossa kirjauksen perusteena on maksupäivä. Suoriteperusteisuuden lähtökohtana on suoritteiden luovuttaminen. Pienemmissä yrityksissä suoriteperusteista kirjanpitoa ei kuitenkaan tarvitse noudattaa tilikauden aikana, mutta tilinpäätöshetkellä se on oikaistava (KPL 2: 3§). Tilinpäätöksessä alkuasetelmat lähtevät joka kerta maksuperusteisuuden oikaisemisesta suoriteperusteiseksi, yhtiömuodosta riippumatta. Kaikki sellaiset erät, jotka ajallisesti kuuluvat edellisen tilikauden puolelle, kirjataan tilinpäätökseen saamisiksi tai veloiksi riippuen kohdistettavasta erästä. Jaksottamiseen vaikuttaa myös erän maksupäivä; onko lasku maksettu etu- vai jälkikäteen. Jos yrityksen kirjanpito tehdään tilikauden aikana suoriteperusteisesti, helpottanee se tilinpäätöksen tekemisen taakkaa, koska jaksotettavien erien määrä on suhteessa pieni. Ongelmat tulevatkin esille siinä vaiheessa, kun maksuperusteisuutta oikaistaan. Saadaanko kirjanpitoon kaikki tarvittava materiaali, jolla maksuperusteisuutta voitaisiin oikaista suoriteperusteiseksi? (KPL 3: 4§; Nieminen-Rekola 2006, 58.)

Jos maksuperusteisuuden oikaiseminen suoriteperusteiseksi jätetään tekemättä, saattaa yrityksen taloudellinen kuva muuttua. Tällöin esimerkiksi puuttuvat laskut jäävät kirjaamatta kuluksi oikealle tilikaudelle ja tulos muuttuisi merkittävästi. Laskun päivämäärä ja ajanjakso määrittelevät sen, mille tilikaudelle lasku kuuluu. Suoriteperusteinen kirjanpito antaa yrityksestä oikean ja riittävän kuvan tilinpäätöshetkellä (KPL 3: 2§). Isommat laskut saattavat tehdä suurenkin muutoksen tulokseen, jos ne maksetaan vasta seuraavan tilikauden puolella eikä niitä ole kirjattu ostoveloksi suoriteperusteisuuden edellyttämällä tavalla.

Tuottojen ja kulujen jaksottaminen on määritelty kirjanpitolain luvun 5 alussa. Kirjanpidossa tuotot kirjataan tuloslaskelmaan myynniksi eli liikevaihdoksi ja kulut vastaavasti vähennyksiksi myynnin jälkeen. Kulut kirjataan kuluksi vasta siinä vaiheessa, kun näistä eristä ei enää saada sitä vastaavaa tuottoa yritykselle. Muut tilikaudella syntyneet menot, kuten vaihtomaisuuteen liittyviin eriin, sisältyy odotus siitä, että niistä saadaan tuottoa seuraavan tilikauden puolella. Tällaisia tuottoihin liittyviä jaksotuksia ovat juuri keskeneräisten tuotteiden tai töiden muutokset, joista mahdollisesti tullaan saamaan tuottoa seuraavan tilikauden puolella. (KPL 5: 1§; Rekola-Nieminen 2006, 84 - 85.)

3.1 Siirtyvät erät tilinpäätöksessä

Siirtosaamiset ja -velat ovat merkittävä osa tilinpäätöstä. Siirtyviin eriin kuuluvat mm. lomapalkkavaraukset, maksamattomat vuokrat, korot ym. Siirtyvät erät kuuluvat taseessa lyhyisiin saamisiin tai velkoihin. Siirtyvissä erissä on tavanomaista, että niiden osuus määritellään tilinpäätöshetkellä laskemisen avulla (Leppiniemi 2006, 149 - 150). Tilikauden aikana tehdyt jaksotukset helpottavat tilinpäätöksen tekemistä.

Siirtosaamisiin kuuluvat sellaiset erät, jotka on maksettu jo edellisen tilikauden puolella, mutta kuuluvat ajallisesti seuraavalle tilikaudelle. Tällaisia maksuja ovat esimerkiksi ajoneuvon vakuutusmaksu, joka on maksettu tilikauden (kalenterivuosi) viimeisellä kuukaudella ja se kuuluu osittain seuraavalle tilikaudelle. Tällaisissa tapauksissa maksu on jaksotettava osittain seuraavalle tilikaudelle ja kirjattava osa siitä tilinpäätökseen siirtosaamiseksi (KPL 4: 6§). Siirtosaamisia ovat myös sellaiset maksut, jotka ovat jääneet saamatta edellisellä tilikaudella. Tämentyypisiä maksuja voivat olla esimerkiksi vuokrasaamiset, joista ei ole saatu maksua kuluneella tilikaudella, mutta jotka kuuluisivat päättyneeseen tilikauteen. Saamisiin ei kirjata sellaisia eriä, jotka jo osaltaan kuuluvat myyntisaamisiin. (KPL 4: 6§.)

Mistä kirjanpitäjä sitten erottaa erät toisistaan? Mitkä kuuluvat siirtosaamisiin ja mitkä muihin saamisiin? Leppiniemi kertoo kirjassaan Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin, että siirtosaamiset erottuvat muista eristä siten, että siirtosaamisten osuus on aina laskettava. Siirtosaamisten osuuden laskemisessa on tärkeää laskea, kuinka monta päivää laskusta kuuluu päättyneelle ja seuraavalle tilikaudelle jne. Muut saamiset eroavat siirtosaamisista siten, että niistä yritys tekee laskun ulkopuoliselle. (Leppiniemi 2007, 149 - 150.)

Siirtovelkoihin kuuluu sellaisia eriä, jotka on maksettu seuraavalla tilikaudella, mutta kuuluvat ajallisesti vielä edelliseen tilikauteen. Tällaisia maksuja ovat esimerkiksi pankkien palvelumaksut, jotka näkyvät tiliotteella kuukauden tai kahden viiveellä. Sellaiset tulot, jotka yritys on saanut päättyneellä tilikaudella ja jotka kuuluvat alkavalle tilikaudelle, kuuluvat myös siirtovelkoihin. Seuraavalla tilikaudella nuo tilinpäätösviennit on purettava. Edellytyksenä siirtovelkoihin kirjaamiselle on se, ettei niitä ole kirjattu myyntisaamisiin (KPL 4: 6§; Leppiniemi 2007, 152). Siirtovelat, kuten siirtosaamisetkin, tulevat maksuun vuoden sisään. Jos erät ovat aikajaksoltaan pitempiä, kuuluvat ne johonkin muuhun velkojen tai saamisten ryhmään (Leppiniemi 2007, 151 - 152). Kuten siirtosaamisen, myös siirtovelan osuus saadaan laskemalla. Siirtovelka eroaa ostovelasta siten, että ostovelkaan kirjattavasta erästä tulee aina lasku. (Kirjanpitolausannon ohje 25.1.1993.)

3.2 Vaihto-omaisuus ja varaukset rakennusliikkeissä

Vaihto-omaisuuden jaksottaminen on merkittävä osa keskeneräisten töiden kirjausten ja näin ollen myös tutkimuksen osalta. Keskeneräiset työt kuuluvat vaihto-omaisuus-otsikon alle taseessa. Vaihto-omaisuuteen kuuluvat kustannuslaskelmat, inventaariot ym., joiden avulla vaihto-omaisuus voidaan tarkasti määrittää.

Vaihto-omaisuus, kuten muutkin erät tilinpäätöksessä, jaksotetaan suoriteperusteiseksi. Tilikauden päättyessä aktivoidaan vaihto-omaisuuden hankintameno. Yritys inventoi varastonsa tilikauden päättymispäivänä. Jos varaston arvo on hankintamenoa suurempi, se on merkittävä tuloslaskelmaan tuotoksi. Taseeseen saadaan merkitä pienempiä hankintoja, jotka ovat suuruusluokaltaan ja tyypiltään samanlaisia. Se velvoittaa, että hankintoja tehdään tasaisesti pitkin tilikautta ja niiden aiheuttamat muutokset ovat yritykselle vähäisiä. Esimerkkinä taseeseen liitettävistä pienemmistä hankinnoista voi olla myymälän kunnostus, missä hankintoja tehdään pienissä erissä, mutta kunnostuksen osuus on kuitenkin suuruusluokaltaan merkittävä. (KPL 5: 6§.)

Jaksotukseen kuuluu kahdenlaisia varauksia; pakolliset ja vapaaehtoiset. Yritys voi varausten avulla nimensä mukaisesti varautua tulevaan. Pakolliset varaukset liittyvät edelliseen tilikauteen ja niihin liittyy oletus siitä, että ne myös todennäköisesti toteutuvat seuraavan tilikauden aikana. Tämän tyyppisiä eräitä ovat esimerkiksi hinnanlasku- ja takuuvaraukset rakennusliikkeissä. Vapaaehtoiseen varaukseen voidaan taas lukea toimintavaraus. Vapaaehtoisia varauksia pidetään usein tuloksen suunnittelukeinoina. Yritys on vastuullinen suorittamaan sellaisia menoja, joista ei enää kerry sitä vastaavaa tuottoa. Yrityksen on vähennettävä sellaiset menot tuotoistaan. (KPL 5: 14§; Rekola-Nieminen 2006, 105 - 106.)

Pakollinen varaus on pääasiassa velkaa, joka kirjataan taseen vastattavaa puoleen siirtovelaksi. Edellytyksenä on, että sen määrä voidaan arvioida täsmällisesti. Jos tilinpäätöshetkellä kulusta ei ole tietoa, on se kirjattava pakollisiin varauksiin (Karttunen 2008, 35-36). Pakollinen varaus voidaan muodostaa vain, mikäli kirjanpitolain pykälässä 14 esitetyt ehdot täyttyvät. Ensimmäinen ehdoista syntyy, kun yrityksellä on ollut menoja, jotka kuuluvat edelliseen tilikauteen tai juuri päättyneeseen tilikauteen. Edelliseen tilikauteen liittyvien menojen lisäksi on varausta pidettävä toteuttamiskelpoisena eli sen on toteuduttava seuraavan tilikauden aikana. Jos taas menoista ei saada sitä vastaavaa tuottoa, voidaan se pitää hintavarauksena tilinpäätöksessä. Neljäntenä ehtona on, että pakollisesta varauksesta johtuvan vähennyksen on perustuttava jollain tavalla lakiin. (KPL 5: 14§; Leppiniemi 2006, 75; Leppiniemi & Kykkänen 2001, 61.)

Tuloslaskelmassa pakollisen varauksen muutos kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin. Sen sijaan pakollisten varauksien muutosta ei tule esittää tuloslaskelmassa vapaaehtoisten varauksen muutoskohdassa. Rekola-Nieminen kertoo, että useimmilla kirjanpitovelvollisilla olisi mahdollisuus ja etenkin tarve pakollisten varausten tekemiseen, mutta todellisuudessa kirjanpitovelvolliset karttavat varauksen tekemistä. Syyksi tähän ilmiöön Rekola-Nieminen toteaa, että oman pääoman alentamiseen liittyvät kirjaukset eivät ole kirjanpitovelvollisten suosiossa. (Rekola-Nieminen 2006, 105.)

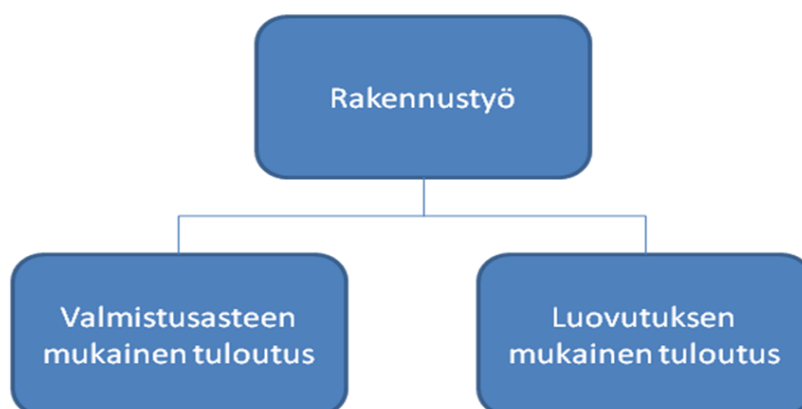
Yrityksen toistuvat kaluston korjaus- ja huoltotoimenpiteet ovat sellaisia menoja, jotka voidaan kirjata pakollisiin varauksiin. Yleinen tunnusomainen piirre pakollisessa varauksessa on se, ettei yritys tiedä, kuinka paljon, mihin kohteeseen ja milloin rahaa kuluu. Jos piirre ei ole tämän kaltainen, on mahdollinen menetys kirjattava siirtovelkoihin erityisesti siinä tilanteessa, kun menetys tapahtuu seuraavan tilikauden aikana. (Alhola, Koivikko, Rätty & Tuominen 2001, 184 - 185.)

Pakollinen varaus esiintyy rakennusliikkeissä yleensä takuuvarauksen muodossa. Takuuvaraus käsittää rakennusprojektin jälkeiset kulut. Takuu voidaan määrittää esimerkiksi kahden vuoden mittaiseksi ajanjaksoksi, jonka jälkeen se puretaan kirjanpidossa. Verotuksessa takuuvaraukset ovat vähennyskelpoisia. Takuuvarauksen lisäksi rakennusliike voi käyttää jälkityövarausta, joka kirjataan siirtovelkoihin. Jälkitöihin voi kuulua esimerkiksi rakennuksen maalaus-työt ja viherrakentaminen. Jos takuuajana syntyy kuluja, kirjataan ne osaksi projektia. Muita rakennusliikkeen pakollisiin varauksiin kuuluvia eriä voivat olla vuokrakuluvaraus ja tappiovaraus. Etenkin tappiovarauksessa otetaan huomioon keskeneräiset työt. (Lahti & Viljaranta 2008, 191 - 193.)

Pakollisen varauksen lisäksi on olemassa vapaaehtoinen varaus, joka on henkilöyhtiöille merkittävä tuloksen suunnittelukeino. Yleisin vapaaehtoisista varauksista on toimintavaraus. Toimintavarauksen osuus on 30 % kuluneen tilikauden palkkakustannuksista. Vapaaehtoiset varaukset voidaan vähentää verotuksessa, edellyttäen että ne on vähennetty myös yrityksen kirjanpidossa (Rekola-Nieminen 2006, 107). Vapaaehtoisia varauksia ovat toimintavarauksen lisäksi investointivaraukset, jotka voidaan tehdä henkilöyrityksille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille eli toiminimellä toimiviin yrityksiin. Varauksien ehtona on se, että ne ovat verottajan hyväksymiä. Tuloslaskelmassa vapaaehtoisten varauksien kirjaukset näkyvät tilinpäätössiirtoerissä. (Leppiniemi & Kykkänen 2001, 62.)

4 Osatuloutus

Osatulouttaminen tarkoittaa, että yritys on saanut pidemmän valmistusajan vaativan suoritteiden eli työn tehtäväkseen ja suorite jää kesken tilikauden päättyessä. Usein suoritteiden tekemistä jatketaan seuraavan tilikauden puolella. Pitkän valmistusajan suorite perustuu sitovaan tilaukseen. Eli rakennusliikkeen ja sen tilaaja tekevät esimerkiksi urakkasopimuksen kohteesta (KILA 4.9.2000, 3). Osatuloutus on vaihtoehto tulouttamisen pääsäännölle, jossa yritys tulouttaa projektin sen päätyttyä. IFRS standardien mukaan osatulouttaminen valmistusasteen mukaisesti on ainoa keino rakennusprojektien tulouttamiselle (Lahti & Viljaranta 2008, 181 - 182). Yritys voi näin ollen kirjata osan siitä tuloksi edelliselle tilikaudelle työn valmistusasteen mukaan. Suoritteiden valmistusaste tulee arvioida luotettavalla tavalla yhteistyössä asiakkaan ja tilitoimiston kanssa. Osatuloutus vaatii pitkän tähtäimen suunnittelua yritykseltä. Osatuloutuksen käyttämisen tulee olla perusteltua ja siihen käytetyt laskut ym. on tallennettava asianmukaisella tavalla. Tuloutusmenetelmän käyttämisen on näyttävä myös verotuksessa. (Lahti & Viljaranta 2008, 181 - 183; Karttunen 2008, 31; Rekola-Nieminen 2006, 91.)

Kuva 1: Tuloutusmenetelmät.

Kirjanpitolaissa osatuloutus on määritelty tarkoin. Sen lisäksi kirjanpitolautakunnan yleisohje (yleisohje 4.9.2000) tulon kirjaamisesta valmistusasteen perusteella auttaa niitä, jotka harjoittavat osatuloutusta. Pitkäkestoiset työt voidaan tilinpäätöshetkellä tulouttaa yritykselle valmistusasteen perusteella. Tähän yritys tarvitsee luotettavan laskentajärjestelmän, minkä avulla voidaan laskea projektista saatavaa katetta tilikausien aikana. Tämän lisäksi on rakennusprojektista syntyneet menot kirjattava tuloslaskelmaan kuluiksi. Jos projekti on tappiollinen, se merkitsee vastaavasti sitä, että rakennusprojektista aiheutuvat menot kirjataan kuluiksi jo ennen suoritteiden luovuttamista. (Rekola-Nieminen 2006, 90 - 91; Leppiniemi 2007, 107.)

Edellytyksenä osatulouttamiselle on pitkän valmistusajan lisäksi projektin katteen luotettava arviointi. Yleensä yrityksen apuna on sisäinen laskentajärjestelmä, jolla yritys seuraa rakennusprojektista saatuja tuottoja ja kuluja. Usein rakennusprojektit ovat kestoaltaan yli tilikauden meneviä, mutta osatuloutukseen kuuluvat myös sellaiset tilikauden ylittävät projektit, jotka ovat yrityksen liikevaihtoon nähden suuria. Yrityksiltä vaaditaan tilinpäätöksen liitetietoihin tiedot yrityksessä käytettävästä tuloutustavasta. Jos tuloutustapaa on muutettu tai jopa vaihdettu, kuuluu näistä muutoksista ilmoittaa yrityksen liitetiedoissa. (Lahti & Viljaranta 2008, 182.)

Projektista saatavan tuloksen luotettava arviointi tapahtuu yrityksen käyttämän sisäisen laskentajärjestelmän avulla. Yritys ennakoii tulot urakkasopimuksessa määritellyn laskutuksen ja sen ehtojen mukaan. Mahdolliset urakan lisäksi tapahtuvat lisätyöt kuuluvat tuloutettaviin projekteihin, elleivät ne muodosta kokonaisuudessaan omaa rakennusprojektia. Vaikka tulojen määritys on tärkeää osatuloutuksessa, on tuloutuksessa keskityttävä erityisesti kulujen määrään. KILAn tuloutusohjeen (4.9.2000) mukaan työt tulisi tulouttaa silloin, kun kaikki työt on kokonaisuudessaan tehty. Jos urakan lisäksi yrityksellä on kohteeseen liittyviä lisätöitä, kirjataan siitä aiheutuvat kustannukset tilinpäätöksessä kuluihin ja siirtovelkoihin. (Lahti & Viljaranta 2008, 182 - 183.)

Rakennusprojektiin kohdistetaan tilikauden aikana syntyneet muuttuvat kulut, joita ovat esimerkiksi ostot, palkat, konevuokrat ym. Kohteen markkinoinnista ja tarjouksista aiheutuvat kulut ennen projektin alkamista eivät kuulu kohdistettaviin eriin. Projektissa voidaan ottaa huomioon koneiden ja kaluston poistot sekä muut kiinteät kulut. Kun kustannuksia kohdistetaan projekteille, tulee toiminnan olla johdonmukaista projektin alusta loppuun asti. Osatuloutus tehdään valmistusasteen ja tilikauden kustannuksien perusteella. Kustannuslaskentaan voidaan ottaa mukaan myös ne kulut, jotka yritys on joutunut korvaamaan, eli takuuajan menot. Kirjanpidon ja projektikustannuslaskelmien pitäisi olla yhtenevät keskenään. (Lahti & Viljaranta 2008, 183.)

Osatuloutus ei sovi sellaisille yrityksille, jotka laskuttavat lyhytkestoisista töistä niiden jo päätyttyä. Useimmiten yritykset ovat tällöin kooltaan pieniä, yhden miehen yrityksiä. Osatuloutus vaatii pitkän tähtäimen suunnittelua, mikä ei välttämättä pienissä yrityksissä ole mahdollista resurssien puutteiden vuoksi. (Rekola-Nieminen 2006, 91.)

Osatuloutuksessa saattaa esiintyä ongelmia, jos kohteena olevat rakennustyöt jäävät katteeltaan olemattomiksi tai jopa tappiolliseksi. Tämä ei ole yritykselle pidemmän päälle kannattavaa. Katteeton tai tappiollinen työ jää automaattisesti oman pääoman rasitteeksi. Tilikauden tappio kirjataan kirjanpidossa oman pääoman vähennykseksi, minkä vuoksi se pienentää oman pääoman määrää. Jos ongelma jatkuu ja edelleen pitkittyy, voi yritys pahimmillaan joutua selvitystilaan oman pääoman rajusta laskusta johtuen. (Rekola-Nieminen 2006. 90 - 91.)

Osamenoutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa tuloutettavista kohteista on tullut yritykselle tappiota. Tällöin tappio aikaistetaan tilinpäätökseen jo edelliselle vuodelle, vaikka se muutoin kuuluisi seuraavalle tilikaudelle. Osamenoutuksesta aiheutuva tappio on verotuksessa vähennyskelpoinen. Vastaavasti osatuloutuksessa saatu tulo on veronalaista tuloa. Leppiniemi kertoo, että osamenoutuksesta johtuva tappio on kirjattava kirjanpidossa pakollisena varauksena. Yrityksen on vähennettävä tappio välittömästi, kun projektin arvioidaan menevän tappiolle. Parhaiten tappio voidaan ennakoida tilikauden aikana rakennusprojektista syntyneistä kiinteistä kuluista muuttuvien kulujen lisäksi. (Lahti & Viljaranta 2008, 182; Leppiniemi 2007, 115.)

Osamenoutuksesta kärsivä yritys ei omissa suunnitelmissaan ole kyennyt pitkän tähtäimen kannattaviin laskelmiin. Suunnitelmien puuttumisen lisäksi ongelmana saattaa olla katteiden vähyys tai ennalta arvaamattomat kustannukset. Mitä kauemmin rakennuksien rakentaminen kestää, sitä epävarmemmaksi käy myös kustannusten hallinta. (Leppiniemi 2007, 115.)

Jos yritys ei halua verotuksen näkökulmasta käyttää osatuloutusta, kannattaa nämä kirjaukset jättää tekemättä. Osatulouttaminen onkin kirjanpidossa pitkän tähtäimen valinta (Rekola-Nieminen 2006, 91). Yritykselle on etua osatuloutusmenettelystä tilanteessa, jossa yrityksen tulot voitaisiin jakaa useammalle tilikaudelle tasaisesti, jolloin tilinpäätökset ovat vertailukelpoisempia keskenään. Vertailukelpoisuuden lisäksi voidaan tuloutustavan avulla seurata sekä yrityksen tilikauden tulosta että kasvua. Yrityksen siirtyessä käyttämään osatuloutusmenetelmää saattaa yrityksen tulos kasvaa hetkellisesti. Tämä johtuu usein siitä, että tilinpäätöksessä huomioidaan sekä tuloutetut projektit että osatuloutetut kohteet. (Lahti & Viljaranta 2008, 182, 186.)

Projektiin liittyvissä kustannuksien määrittämisessä ja kohdistamisessa on käytettävä varovaisuuden periaatetta (KPL 3: 3§; Lahti & Viljaranta 2008, 183). Varovaisuuden periaatteella tarkoitetaan sitä, että projektiin mukaan otetut kulut ovat perusteltuja (Leppiniemi & Leppiniemi 2006, 22). Yrityksen täytyy olla varma siitä, että projektista tullaan saamaan maksut sopimuksen mukaan. Samalla tulee varmuus siitä, että projekti voidaan saattaa loppuun. KILAn yleisohjeessa kerrotaan, että yritys voi tulouttaa myös siten, että tuotot ja kulut ovat yhtä suuret, jolloin kate on nollassa yhden tilikauden osalta. (Lahti & Viljaranta 2008, 183.)

4.1 Osatuloutus perustajaurakoinnin tilinpäätöskäsittelyssä

Perustajaurakointi käsitteenä tarkoittaa tilannetta, jossa yritys toimii sekä tilauksen toimittajana että tilaajana. Yritys omistaa siis tontin, johon esimerkiksi rivitaloa tullaan rakentamaan. Kun tontille valmistuva rivitalo on valmis, yritys myy osakkeet eteenpäin. Perustajaurakointia käyttävän yrityksen on tilinpäätöksessään erotettava urakoinnista koostuvat tuotot ja kulut keskenään. Kuten kirjanpitolaissa määritellään, on yrityksistä saatava oikea ja riittävä kuva niiden taloudellisesta tilasta. Tutkittavista yrityksistä yksi on perustajaurakoitsija. (Lahti 2007, 130 - 134.)

Perustajaurakointiyrityksen, jonka tilinpäätöksessä käytetään osatuloutusmenettelyä, on ilmoitettava erikseen sekä tuotot että kulut. Tilinpäätöksessä yrityksen on noudatettava sääntöä, jossa myynniksi kirjataan ne osakkeiden myynnit, jotka sen tilikauden aikana ovat toteutuneet. Kun kyseessä on osatuloutus, jää osa osakkeiden myynneistä seuraavan tilikauden puolelle. (Lahti 2007, 130 - 134.)

Jos yritys osatulouttaa siten, että tehty työ tai tuote luovutetaan sen valmistuttua, on osakkeiden myyntitulot tuloutettava silloin, kun hallituksen kokouksessa luovutetaan osakkeet asukkaiden käyttöön. Kirjanpitoon kirjattavat myynnit riippuvat paljolti siitä, millä aikataululla yritys saa kohteita valmiiksi. (Lahti 2007, 130 - 134.)

Esimerkki:

- Rakennusprojektin valmistusaste on 70%
- Projektista on myyty 50%
- Tuloutuksen määrä on silloin $(50\% \times 70\%) / 100 = 35\%$

(Lahti & Viljaranta 2008, 184.)

Pääasiassa perustajaurakoinnin osatuloutuksessa tulot jaksotetaan urakoiden valmistusasteen mukaan. Osatuloutuksessa on lisäksi otettava huomioon ne osakkeet, jotka on myyty ulkopuolisille. Kun yritys pohtii urakan valmistusastetta, ei tontin osuutta kuulu ottaa mukaan kustannuksiin. Kirjanpitolauslause on määritellyt osatuloutuksen yleisohjeessaan (KILA 4.9.2000) useampia eri vaihtoehtoja valmistusasteen määrittämiseksi. (Lahti 2007, 130 - 133.)

4.2 Tulon kirjaaminen tuotoksi valmistusasteen perusteella

Kirjanpidon pääsäännön mukaan tulot kirjataan tuotoksi suoritteen valmistumisen jälkeen. (KILA 4.9.2000, 2) Kirjanpitolain luvussa 5, pykälässä 4 käsitellään tulon kirjaamista tuotoksi valmistusasteen perusteella. Jos yrityksellä on sellaisia eriä, jotka ovat suuruusluokaltaan ja ajaltaan riittävän mittavia jaksotettavaksi, voidaan tulon kirjaamisessa käyttää valmistusastetta. Yrityksen on alusta alkaen päätettävä, käyttääkö se tulon kirjaamisessa valmistusastetta vai jotain muuta menetelmää. (KILA 4.9.2000, 7.)

Yritys voi kirjata tuloksi sellaiset erät, jotka ovat vaatineet huomattavan määrän aikaa suoritteen eli työn valmistamiseen. Nämä kirjataan yritykselle tuloksi esimerkiksi valmistusasteen perusteella. Yrityksen on käytettävä osatuloutusmenetelmää kaikissa rakennusprojekteissa. KILAn ohjeiden mukaan menetelmää on käytettävä johdonmukaisesti tilikaudesta toiseen. Suoriteperusteisuuden vuoksi yrityksellä on mahdollisuus jakaa pitkäaikaisia hankkeita kahdelle tilikaudelle. (KILA 4.9.2000, 6 - 7.)

Tilinpäätöksen tullessa ajankohtaiseksi lasketaan yrityksen tekemästä suoritteesta sen hetkinen valmistusaste. Valmistusasteen määrittely voi tapahtua kahdella eri tavalla; joko tarkastetaan, missä vaiheessa rakennusprojekti on, tai katsotaan siihen mennessä kertyneet menot kohteesta. Vaikeimmaksi haasteeksi osatuloutuksessa kohdistuu riittävän katteen saaminen projektista. (Rekola-Nieminen 2006, 97 - 99.)

Valmistusasteen määrittäminen vaatii yritykseltä luotettavaa laskentajärjestelmää, jonka avulla voidaan määrittää kohteesta saatava kate. Katteella tarkoitetaan rakennusprojektista saatua voittoa. Kate lasketaan jokaisesta kohteesta erikseen tilikauden päätyttyä tai esimerkiksi välitilinpäätöksen yhteydessä. Kirjanpitolain 5:4 §:ssä määritellään tietyt ehdot tuoton kirjaamiselle, joita KILAn yleisohje (4.9.2000) tarkentaa. Yritys saa tätä menetelmää käyttäessään tulouttaa rakennusprojektia sitä mukaa, kuin projekti etenee. (KILA 4.9.2000.)

Yrityksen on pystyttävä selvittämään kate vähentämällä hankkeesta aiheutuneet kulut sitä vastaavista myyntituloista. Kirjanpitovelvollisen on myös todistettava katteen osuus. Tätä toimintoa helpottanee, jos yritys on kirjanpidossaan eritellyt eri myynti- ja ostotileille eri hankkeista aiheutuneet tulot ja menot. Tällöin voidaan aukottomasti kohdistaa tulot ja menot oikeille hankkeille ja tehdä näistä kustannuslaskentaan liittyviä laskelmia. Tilinpäätöksen jälkeen on yrityksen pystyttävä näyttämään toteen valmistusasteen vaihe. (KILA 4.9.2000, 6.)

Yrityksen siirtyessä valmistusasteen mukaiseen tuloutukseen saattaa tuloslaskelmaan tulla lisää tuloja verrattuna luovutuksen mukaiseen tuloutukseen. Siirtymisvaihe tehdään kahdessa vaiheessa. Ennen siirtymistä valmistusasteen mukaiseen tuloutukseen tulee projektista saadut myyntitulot ja siitä aiheutuvat kustannukset kirjata normaalisti tuloslaskelmaan. Valmistusasteen mukainen tuotto koko myyntituotosta tulee liikevaihtoon myynniksi. Projektista aiheutuvat menot tulevat normaalisti kuluiksi. Liikevoittona esitetään erilliskatteen osuus, joka siirtymistilikaudella syntyy. (KILA 4.9.2000, 12.)

Valmistusasteen mukainen osatuloutus vaatii yritykseltä jatkuvaa harkintaa ja hankkeiden edistymisen ja niistä syntyvien tulojen ja menojen seuraamista. Valmistusasteen määrittämiseen liittyviä laskelmia on kahdenlaisia;

- a) hankkeeseen tähän mennessä kertyneiden menojen suhde kokonaismenoihin
- b) hankkeen fyysisen edistymisen perusteella.

Nämä valmistusasteen määritelmät ovat samat kuin verottajan määrittämät menetelmät. Valmistusasteen määrittämiselle on olennaista, että se antaa yrityksessä käynnissä olevasta rakennusprojektista oikean ja riittävän kuvan. (KILA 4.9.2000, 8; Lahti & Viljaranta 2008, 183 - 184.)

Jos yritys päätyy vaihtoehtoon a), otetaan laskentaan mukaan ne kustannukset, jotka ovat aiheutuneet juuri siitä projektista, mikä sillä hetkellä on käynnissä. Projektissa käytetyt alihankkijat otetaan myös huomioon. Alihankkijoina voidaan pitää esimerkiksi putkitöiden tekijöitä, kaivinkonetyöntekijöitä ym. Ennakkomaksut otetaan huomioon vain, jos työt on tehty projektiin sen olemassaoloajan puitteissa. Jos rakennusprojektissa on sekä pääurakoitsija että aliurakoitsija, ei se velvoita molempia käyttämään osatuloutusmenetelmää. Materiaalihankintojen ja laskutuksen yhteydessä on huomioitava myös ne materiaalit, joita ei vielä ole asiakkaalta laskutettu. Tällöin nämäkin projektiin kuuluvat erät tulevat huomioiduiksi osatuloutusta tehdessä. Poikkeuksena kustannuksiin ovat ne kulut, jotka on toimitettu rakennusprojektin tontille, mutta niitä ei ole vielä käytetty ko. projektiin. (Lahti & Viljaranta 2008, 184.)

Kirjanpitolautakunnan ohjeen (4.9.2000) mukaan valmistusaste voidaan määrittää myös projektin valmistusvaiheita kuvaavien tekijöiden perusteella. Tämä edellyttää yritykseltä sitä, että se jakaa projektin välivaiheisiin. Rakennusprojektin fyysinen valmistusaste katsotaan sen mukaan, millainen projektin todellinen vaihe on suhteessa välivaiheisiin. (KILA 4.9.2000, 9.)

4.3 Määritelmä suoritteesta ja siihen kuuluvista eristä

Rakennusyrityksen pitkäaikainen hanke voi olla esimerkiksi rivitalo, joka vaatii pitkän valmistusajan. Usein tällaiset rakennusprojektit perustuvat sopimukseen. Sopimuksesta on käytävä ilmi mm. projektin hinta ja ehdot rakennuksen maksuista. Edellytyksenä tulon jakamiseen kahdelle tilikaudelle on hankkeen rakentamisaikataulun oltava vähintään vuosi. KILAn ohjeen mukaan suoritteelle eli työlle ei voida määritellä jotain tiettyä aikaa, jolloin kohteen tulisi olla valmis. Vaikka rakennusprojekti kestäisi alle vuoden, voidaan se silti osatulouttaa, jos projekti on kestänyt yli tilikauden. Yleensä alle vuoden kestävät projektit ovat yrityksen liikevaihtoon verrattuna huomattavan suuria. Toinen vaihtoehto hankkeen kirjaamiseen tuloksi on se, että tulon osuuden on oltava merkittävä suhteessa yrityksen toimintaan tilikauden aikana. Pitkäaikaisiin hankkeisiin voidaan rakennusprojektien lisäksi lukea liikevaihtoon verrattuna mittavat suunnittelutyöt sekä erilaisten koneiden valmistus. (KILA 4.9.2000, 2 - 3.)

Rakennusprojektin aloittamispäivänä pidetään sitä, jolloin rakennuksen tilaaja (esim. yksityishenkilö tai yritys) on allekirjoittanut projektista laaditun sopimuksen. Aloittamispäivänä voidaan myös pitää varsinaista rakentamisen aloittamista tai jos tilaus on muutoin varmistunut. Projektin päättymispäivää taas vastaa se päivä, jolloin rakennus tms. on luovutettu asiakkaalle. Sopimuksessa on määriteltävä, milloin rakennus on luovutuskunnossa. Tietysti luovuttamiseen liittyy myös asiakkaan tyytyväisyys hanketta kohtaan. (KILA 4.9.2000, 4.)

Osatuloutuksen laskemiselle ovat apuna katelaskelmat. Esimerkkejä katelaskelmista löytyy liitteistä 1, 4 ja 7. Kustannuslaskentaa olisi järkevä tehdä kohteittain, jotta jokaisesta kohteesta voitaisiin määritellä niihin vaadittavat katteet. Valmistusasteen mukaisessa tuloutuksessa on ehdotonta, että yritys voi luotettavasti näyttää toteen projektin valmistusasteen. Erityisesti tilinpäätöksen yhteydessä tehtyjen osatuloutusten on näytävä taseen liitetiedoissa. Tällöin kirjanpitolain määräämä hyvä kirjanpitolapa täyttyy. (KILA 4.9.2000, 4.)

Rakennusprojektista aiheutuvat tulot ja menot kohdistetaan sille tilikaudelle, milloin yritys saa hankkeesta osan tulosta. Menot syntyvät tavallisesti projektin aloitus- ja päättymispäivän ajalta. Projektiin kuulumattomia menoja ovat ennen projektin aloittamista syntyneet menot, kuten kohteen markkinoinnista aiheutuvat kustannukset. KILAn yleisohje määrittelee erikseen, mitkä ovat rakennusprojektille kohdistettavia tuloja ja menoja. Tärkeimpänä on tietysti sopimuksessa määriteltävä hinta rakennukselle. Myös projektin ulkopuolelta syntyneet tulot urakoinnin lisätöistä, korvauksista tai lisätulot nopeasta aikataulusta kuuluvat kohdistettaviin tuloihin. Sitä vastoin tulon menetyksiä ovat hankkeen pitkittymisestä aiheutuvat kustannukset. (KILA 4.9.2000, 4 - 5.)

Rakennushankkeisiin liittyviä menoja ovat ne, jotka aiheutuvat juuri siitä hankkeesta, mikä sillä hetkellä on käynnissä. Rakennushankkeeseen liittyvät mainostamiskulut eivät taas ole hankkeeseen kuuluvia, koska ne kohdistuvat aikaan ennen hankkeen aloittamista. Kirjanpito-velvollisen on kuitenkin vähennettävä jaettavasta tulostaan kaikki ne kustannukset, joista ei todennäköisesti tule enää kuluja vastaavia tuottoja. (KILA 4.9.2000.)

Kohdistettaviin menoihin kuuluvat rakennusprojektista syntyneet menot muuttuvine kuluineen. Muuttuvat kulut pitävät sisällään mm. palkat, ostot alihankintakuluineen, vakuutusmaksut sekä projektin ulkopuolelta syntyneet menot. Myös kiinteistä kuluista osan voidaan katsoa kuuluvan rakennusprojektiin; mm. mahdolliset vuokrat, projektissa käytettyjen koneiden ja laitteiden poistot. Kulujen huomioon ottamisessa on tärkeää, että samaa käytäntöä jatketaan vuodesta toiseen ja että samat kulut on huomioitu jokaisella kerralla. (KILA 4.9.2000, 5.)

Jos projektin kustannuslaskennassa huomataan, että menojen osuus on suurempi kuin projektista saatava tulo, on menojen ylimenevä osuus kirjattava välittömästi tuloslaskelmaan kuluksi. Sama käytäntö toistuu, jos projektista on tulossa tappiota ennen projektin alkamispäivää. Tappion suuruus määritellään jokaisen projektin kohdalla erikseen. Tappio tulee määritellä projektin joko muuttuvilla kuluilla tai muuttuvilla ja kiinteillä kuluilla. (KILA 4.9.2000, 5.)

4.4 Verotuksen näkökulma osatuloutukseen

Verotuksen näkökulma osatulouttamiseen perustuu kirjanpitolakiin ja kirjanpitolautakunnan lausuntoihin. Verottaja on kiinnostunut siitä, miten ja millä tavalla yritys osatulouttaa sekä jatkaako se tätä menetelmää vuodesta toiseen kirjanpitolain mukaisesti. Pitkäaikaisten töiden lisäksi tuloutettaviin eriin kuuluvat myös suunnittelutyöt. Verohallinnon asiakaspalvelun Seppo Taanilan vastaus osatuloutukseen kertoo, ettei yritys voi valita, mitkä projektit se tulouttaa osatuloutuksen mukaan ja mitkä se laittaa vaihto-omaisuuteen. Yrityksen noudattaessa tätä kansainvälisen IFRS standardin mukaista tuloutustapaa, se hyväksyy samalla tuloutuksen verokohtelun. (Taanila 7.2.2010)

Verottajan mukaan on olemassa kahdentyyppistä tuloutustapaa osatuloutuksessa:

1. valmistusasteen mukainen tuloutus
2. luovutuksen mukainen tuloutus

Kirjanpitolain lisäksi myös verottaja hyväksyy osatuloutusmenettelyn tuloutettaessa pitkän valmistusajan vaativia rakennushankkeita. Edellytyksenä on, että yritys pystyy selvittämään esimerkiksi osatuloutuksessa käytetyn katelaskelman avulla osatuloutettavan määrän. Valmistusasteen perusteella tehty osatuloutus auttaa yritystä jaksottamaan tulojaan kahdelle tili-

kaudelle. Valmistusasteen perusteella tehdyn osatuloutuksen saa tehdä myös tilanteessa, jossa osatuloutettavan määrä on iso suhteessa ko. yrityksen liikevaihtoon. (Verohallinnon ohje 1447/345/2008.)

Verottajan mukaan yrityksen on otettava urakoinnissaan huomioon kirjattavat tuotot ja lisäksi huomioitava niistä ulkopuolisille tahoille aiheutuvat kulut. Osakkeiden myynnin suhteen verottaja haluaa, että niistä aiheutuva myynti kohdistetaan urakoinnin tuottoihin sitä mukaa, miten osakkeet luovutetaan käyttöön. (Verohallinnon ohje 1447/345/2008.)

5 Tuloutusmenettelyt rakennusliikkeissä

Opinnäytteen lähtökohtana on tutkia rakennusyrietyksissä tehtävää osatuloutusta ja keskeneräisten töiden muutosta ja niiden merkitystä tuloksen syntymiseen. Tutkimuksen avulla voidaan tehdä johtopäätöksiä siitä, miten näissä tutkittavissa yrityksissä tuloutus kannattaisi tehdä. Valitsin tutkittaviksi kohteiksi erään tilitoimiston rakennusalan yrityksiä. Yritykset ovat kooltaan, tilikaudeltaan ja yhtiömuodoltaan erilaisia. Kohdeyritykset ovat yritysmuodoiltaan toiminimiä ja osakeyhtiöitä. Tutkimus toteutetaan osittain ns. pöytälaatikkotutkimuksena, jossa tarkastellaan osatuloutuksen ja keskeneräisten töiden muutoksia eri yritysten näkökulmasta sekä niiden tarpeiden että etujen mukaan. Tutkimusongelma perustuu olettamukseen, jossa osatuloutusta käyttävän yrityksen tuloslaskelma poikkeaa yrityksestä, joka käyttää luovutuksen mukaista (keskeneräiset työt) tuloutusta kirjanpidossaan.

Tärkeimmäksi tutkimusongelmaksi on noussut se, vaikuttavatko osatuloutus ja keskeneräisten töiden muutoksen kirjaus yrityksen tulokseen ja kuinka paljon ne siihen vaikuttavat. Tutkimuksessa vertaillaan, mikä ero on keskeneräisten töiden muutoskirjauksella, sen sijaan että rakennusprojekti määriteltäisiin valmistusasteen mukaisesti. Tuovatko nämä menetelmät yrityksen tilinpäätökseen oikean ja riittävän kuvan? Koska tutkittavissa yrityksissä ei ole aikaisemmin tehty osatuloutusta katelaskelmien avulla, on tutkimuksen tuloksien kannalta järkevää, että tämäkin tuloutustapa otetaan huomioon. Tutkimuksessa käsitellään ja vertaillaan kahden eri menetelmän ominaisuuksia ja haasteita erikokoisissa yrityksissä. Jotta yrityksistä saataisiin vertailukelpoisia, tehdään useampia hypoteettisia katelaskelmia. Tuovatko katelaskelmien avulla tehdyt osatuloutukset tarkemman kuvan yrityksen toiminnasta kuin keskeneräisten töiden muutokset?

Yrityksiä tullaan käsittelemään tutkimuksen yhteydessä tuntemattomina, jotta yhteistyö yritysten kanssa pysyy luottamuksellisena tästäkin eteenpäin. Jotta tutkimuksesta saataisiin jokseenkin merkittäviä ja varteenotettavia tuloksia, on tutkimuksessa käytettävissä yritysten tuloslaskelmat vuosilta 2007 - 2009. Tarvittava aineisto on saatavilla excel-tiedostoiksi, jolloin tuloslaskelman muokkaaminen käy kätevimmin ja tutkimuksen kannalta olennaiset luvut voidaan siihen helposti lisätä. Tekemällä tarvittavat muutokset tuloslaskelmaan, saadaan yrityksistä vertailukelpoista tietoa näiden kahden eri tuloutustavan suhteen eri vuosia tarkasteltaessa.

5.1 Kohdeyritykset

Kohdeyrityksiksi on valittu rakennusalalla toimivia yrityksiä, joissa työntekijöitä on normaalisti yhdestä kolmeen henkilöä. Yritykset ovat kuitenkin liikevaihdoiltaan erikokoisia. Yritykset toimivat Varsinais-Suomen alueella.

Yritys A on yhtiömuodoltaan henkilöyhtiö ja se on toiminut rakennusalalla vuodesta 2003. Yritys tekee rakennusalalle kuuluvaa työtä asiakkaiden tarpeiden mukaisesti; muutostyöt, remontointi, saneeraustyöt ym. Yritys on kasvanut vuodesta 2008 merkittävästi ja vuonna 2009 käyttöön on otettu keskeneräisten töiden muutokset.

Yritys B on perustettu vuonna 2006 ja se käyttää omaan lukuun rakentamista eli perustajaurakointia ja on yhtiömuodoltaan osakeyhtiö. Liikevaihto tällä yrityksellä on n. 130 000 euroa vuonna 2009.

Yritys:	Perustettu:	Työntekijöitä:	Liikevaihto v. 2007:	Liikevaihto v. 2008:	Liikevaihto v. 2009:	Kasvua (%) v. 08 - 09:	Keskeneräiset työt (K/E)
A Tmi	2003	1-4	232 659	296 035	330 398	11,6%	K (vain v. 2009)
B Oy	2006	1-2	299 900	118 900	133 700	12,4%	K (2007-2009)
C Oy	2006	1-2	212 385	538 515	1 902 510	253 %	K (2007-2009)

Taulukko 1: Tutkittavat yritykset.

Yritys C on liikevaihdoltaan näistä yrityksistä suurin (liikevaihto 1,9 milj. euroa). Tilikausi tällä yrityksellä on elokuusta heinäkuuhun ajoittuvalla jaksolla, poiketen kahdesta muusta tutkittavasta yrityksestä. Yrityksessä on vuonna 2009 työskennellyt kaksi henkilöä. Sen toimintaan on liittynyt mm. rivitalon rakentamista.

5.2 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus aloitetaan siten, että valituista yrityksistä tarkastellaan niiden tuloslaskelmia, joista tutkimuksessa tehdään kaksi eri rakennusprojektin tuloutusvaihtoehtoa. Yrityksiä tutkitaan vuosilta 2007 - 2009. Tutkittavissa yrityksissä on aikaisemmin tehty keskeneräisten töiden kirjauksia, mutta niihin ei tässä tutkimuksessa keskitytä, vaan tarkoitus on tehdä kokonaisvaltainen tuloutus katelaskelmasta lähtien.

Tutkimukseen kuuluu hypoteettisen rakennusprojektin katelaskelman tekeminen jokaiselle yritykselle erikseen. Näin prosentuaaliset muutokset eivät ole samanlaisia ja eri suuruusluokan projekteista saadaan jokaiselle yritykselle sen toimintaa vastaava laskelma. Hypoteettisia laskelmia on kolme, jokaiselle yritykselle omansa. Yhtenä vaihtoehtona on myös tappiollinen osatuloutus, jolloin tutkimukseen saadaan eroavaisuuksia. Katelaskelman tavoitteena on saada yrityksille toivotun mukainen kate, mikä yleisesti katsottuna on noin 20 - 30 prosentin luokkaa. Kun tuottojen ja välillisten sekä välittömien kustannusten erotus on saatu selville, on siitä saatu kateodotus suhteessa kokonaisprojektin tuottoihin n. 25 - 30 %:n luokkaa. Näistä laskelmista voidaan tehdä sekä valmistusasteen mukainen tuloutus, että luovutuksen mukainen tuloutus.

- a) valmistusasteen mukainen tuloutus (osatuloutus)
- b) luovutuksen mukainen tuloutus (keskeneräiset työt)

Valmistusasteen mukaisessa tuloutuksessa määritellään ensin saatujen ennakoiden määrä kunkin tilikauden aikana. Saadut ennakot ovat suhteessa siihen, miten rakennusprojekti etenee. Kustannukset määritellään sen perusteella, milloin rakennusprojekti on aloitettu ja mikä sen valmistusaste olisi tilikauden loputtua. Palkoista aiheutuvat kustannukset on laskettava sen mukaan, kuinka monta kuukautta projektia on tehty ja kuinka suureen panokseen työnantaja joutuu normaalin palkan lisäksi varautumaan kustannuksien suhteen. Työnantaja joutuu varautumaan palkkakustannuksiin seuraavasti:

- bruttopalkka
 - työntekijästä aiheutuvat henkilösivukulut (eläkemaksut, vakuutukset ym.) n. 25 %
 - lomapalkkavarauus 18,5 %
- eli yhteenvetona, työnantajan kustannukset palkan lisäksi ovat 43,5 % palkkojen suuruudesta

Tällöin kuluiksi tilikauden aikana tulevat palkkojen osuus sekä välittömät ja välilliset kustannukset. Tämän jälkeen voidaan määritellä tilikauden valmistusaste:

- $$\frac{\text{tilikauden kustannukset}}{\text{kokonaisprojektin arvioidut kustannukset}} = \text{valmiusaste}$$

(Lahti & Viljaranta 2001, 124 - 125.)

Valmistusasteen laskemisen jälkeen voidaan laskea valmistusasteen mukaiset tuotot.

Esimerkki:

- kustannukset tilikauden aikana = 180 000€
- rakennusprojektin arvioidut kokonaiskustannukset = 490 000€
 - valmistusaste (180 000/490 000) = 0,367 -> 36,7 %
- rakennusprojektin arvioitu kokonaistuotto = 670 000 €
- valmistusasteen mukaiset tuotot tilikauden aikana
 - 670 000 x 0,367 = 245 890 €

(Lahti & Viljaranta 2001, 124.)

Laskelmasta saatu valmistusasteen mukaiset tuotot kirjataan liikevaihtoon ja tilikauden aikana kertyneet kustannukset normaalisti kuluksi tuloslaskelmaan. Saatujen ennakoiden määrä tilikauden päätyttyä on seuraava:

- saadut ennakot tilikauden aikana - valmistusasteen mukaiset tuotot
= saadut ennakot tilikauden päätyttyä

Saadut ennakot kirjataan tilikauden päätyttyä taseeseen vieraaseen pääomaan. Seuraavaan tilikauteen siirryttäessä lasketaan jälleen tilikaudella syntyneet kulut rakennusprojektista. Valmistusastetta laskettaessa otetaan huomioon sekä edellisen tilikauden että päättyneen tilikauden menot.

- 2. tilikauden valmistusaste:
 - $$\frac{\text{edellisen tilikauden kustannukset} + \text{päättyneen tilikauden kustannukset}}{\text{kokonaiskustannukset}}$$

(Lahti & Viljaranta 2001, 124 - 125.)

Toisen tilikauden liikevaihtoon kirjataan valmistusasteen mukaiset tuotot (valmistusaste x kokonaistuotot) vähennettynä edellisen tilikauden aikana kirjattu liikevaihto osatuloutukselta.

- (valmistusaste x kokonaistuotot) - edellisen tilikauden tuloutus
= 2. tilikauden liikevaihto

(Lahti & Viljaranta 2001, 124 - 125.)

Rakennusprojektin valmistuttua tuloutetaan viimeisellä tilikaudella loput projektista. Liikevaihtoon kirjataan päättyvän tilikauden aikana saadut tuotot rakennusprojektista ja kuluista ne, jotka katelaskelman mukaan ovat jääneet päättyvälle tilikaudelle.

Luovutuksen mukaisessa tuloutuksessa voidaan käyttää samaa katelaskelmaa. Luovutuksen mukainen tuloutus eroaa valmistusasteen mukaisesta tuloutuksesta siten, että tuloutus tapahtuu vasta sitten, kun suorite luovutetaan asiakkaalle. Tällöin varsinainen tuloutus jää viimeiselle tilikaudelle. Ensimmäisen ja toisen tilikauden aikana laskutus tapahtuu sitä mukaa, kuin rakennusprojekti etenee. Nämä tuotot kirjataan saatuihin ennakkoihin taseeseen vieraaseen pääomaan. Ne kulut, jotka tilikauden aikana ovat syntyneet ko. rakennusprojektista, kirjataan siis kuluksi tuloslaskelmaan. Saatuja ennakoita ei kuitenkaan tulouteta ennen suoritteen luovuttamista. Jotta tilikauden tulos ei menisi tappiolle, kirjataan projektista aiheutuneet kustannukset keskeneräisiin töihin. Keskeneräiset työt määrittelevät sen, kuinka paljon rakennusprojektiin on käytetty kustannuksia. Kaikki keskeneräisiin töihin kirjatut erät puretaan projektin valmistumisen jälkeen viimeisenä tilikautena.

5.3 Tutkimusaineiston analysointi

Tutkimusaineistona ovat yritysten tuloslaskelmat vuosilta 2007 - 2009. Tuloslaskelmiin on perehdytty ennen varsinaisen tutkimuksen aloittamista. Lähtötilanteet vaihtelevat, vaikkakin toimiala on kaikilla sama. Tutkimusaineistoon kuuluu myös kahden yrittäjän haastattelut. Yrittäjät haluavat pysyä anonyymina tutkimuksen yhteydessä. Haastateltavat eivät halunneet vastata nauhurin ollessa päällä, vaan haastatteluista saadut vastaukset on tallennettu tekstinkäsittelyohjelmaan haastattelun aikana. Haastatteluissa kysyttiin, miten yrittäjät itse kokevat rakennusprojekteista tehtävät katelaskelmat. Koska käsitteet osatuloutus ja keskeneräiset työt ovat yrittäjän näkökulmasta hankalia, kuului haastattelun alkuun lyhyt alustus opinnäytteestä, käsitteistä ja tutkimuksesta.

Kuva 2: Analyysi vaiheittaisesti etenevänä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 218).

Vuosi 2009 on ollut niin rakennusalan yrityksillä kuin muillakin yrityksillä hankala mm. taantumaksi. Rakennusala on usein sellainen kohde, mistä kuluttajat ensimmäiseksi säästävät lama-vuosina. Ainoa poikkeus tutkittavissa yrityksissä on yritys A, jonka liikevaihto kasvoi edellisestä vuodesta (2008) miltei kymmenen prosenttia. Yritys A:n liikevaihto olikin vuonna 2009 n. 330 000 € ja keskeneräisten töiden osuus oli n. 13 400 euroa. Yritys A:n kirjanpidossa ei aikaisemmin ole tehty keskeneräisten töiden kirjausta, vaan menetelmä on otettu käyttöön vasta vuonna 2009. Tilikauden voitto vuonna 2009 on kasvanut huomattavasti edellisestä vuodesta, johtuen sekä toimintavarauksen muutoksesta että keskeneräisten töiden lisäyksestä. Toimintavarauksen muutoksen kasvu johtui palkkakustannuksien laskusta.

Yritys B:n liikevaihto oli vuonna 2009 n. 130 000 euroa. Tilikauden tulos on viimeisinä vuosina ollut tappiollinen. Perustajaurakoinnista johtuvat oman käytön arvonlisäveron kirjaukset ovat vaikuttaneet liikevaihtoon ja sitä kautta tulokseen negatiivisesti. Myös keskeneräisten töiden muutos on ollut negatiivinen, mikä edelleen laskee tilikauden tulosta. Yritys B:n tilikauden tulos vuosina 2007 - 2009 on laskenut romahtaen, mikä saattaa vaikuttaa myös tutkimustuloksiin. Keskeneräisten töiden muutokset ja perustajaurakoinnista johtuvat kirjaukset ovat olennaisilta osin vaikuttaneet tuloksen laskuun ja vaihtelevuuteen.

Yritys C:n kirjanpidossa on niin ikään tehty keskeneräisten töiden kirjauksia. Yrityksen liikevaihto oli noin 1,9 miljoonaa euroa (v. 2009) ja keskeneräisten töiden osuus noin 700 000 €. Keskeneräisiä töitä on kirjattu siitä lähtien, kun yritys on perustettu. Poikkeavana tekijänä muihin tutkittaviin yritykseen on se, että yritys C:n tilikausi on elokuusta heinäkuuhun. Voittoa yritys keräsi melkein 17 000 euroa. Yritys C:ssä on kirjattu keskeneräisten töiden lisäksi myös valmiiden tuotteiden varasto, johon kuuluu mm. rivitalon osakkeita. Yritys C:n tilikauden tulos ennen tutkimuksen aloittamista on ollut aaltomaista, johtuen keskeneräisten töiden muutoksista. Liikevaihto on kasvanut vuodesta 2007 maltillisesti, vaikka tulos onkin tehnyt aaltomaista liikettä. Varsinkin urakkamyynnin osuus v. 2009 oli huomattavan suuri ja yhdessä keskeneräisten töiden muutoksen kanssa tulos laski edellisestä vuodesta n. 74 000 €.

Jaksotettavat erät vaihtelivat suuresti tutkittavissa yrityksissä. Tyypillisimpiä jaksotettavia eriä ovat olleet vakuutusmaksut, korkokulut sekä muut suoriteperusteiset menot. Muutama yrityksistä on kirjannut keskeneräisten töiden muutoksia viimeistään vuonna 2009. Ongelmaksi tutkimuksessa nousee se, miten voidaan luotettavasti ennakoida rakennusprojektin valmistuminen. Myös realistisen katelaskelman toteuttaminen on haastava ulkopuolisen tutkijan silmin; mitä ja kuinka paljon kuluja projektiin kuuluu. Tutkijan näkökulmasta katteen tulisi olla noin 20 - 30 %:n luokkaa, vaikka todellisuus on useimmiten aivan toista.

Jos jaksotukset jäävät tutkittavissa yrityksissä tekemättä, voi tuloslaskelman voitto tehdä aaltomaista liikettä, koska jonakin vuonna tulos on merkittävästi alempi kuin jonain toisena vuonna. Vaikka yritykset ovat pieniä suhteessa muualla toimiviin isompiin yrityksiin, niin jaksotuksien tekeminen luo yrityksen kirjanpidosta luotettavamman ja vastuullisemman kuvan. Näin myös kirjanpitolain tahto oikeasta ja riittävästä kuvasta toteutuu. Jaksottamalla tiettyjä eriä saadaan eri vuosien tuloslaskelmista vertailukelpoisia keskenään.

Siirtyviin eriin lukeutuvien laskujen jaksottaminen on aloittelevan kirjanpitäjän työssä vaikeinta. Siirtosaaminen ja -velkatilejä on useita ja laskujen kohdistaminen oikeisiin siirtyvien erien tileihin vaatii pidemmän ajan kirjanpidon työn kokemusta. Jaksotuksissa erot tulevat esille mm. laskutavassa; lasketaanko 30 päivää kuussa vai todellisten päivien mukaan. Näistä aiheutuvat erot ovat kuitenkin niin pieniä, etteivät ne liioin vaikuta oikean ja riittävän kuvan muodostumiseen. Jaksotettava erä riippuu sen suuruudesta ja siitä, onko se olennainen ja toistuva erä yrityksen toiminnassa.

6 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset osatuloutuksesta ja keskeneräisten töiden muutoksista käsitellään sekä yrityksittäin että tuloutusmenettelyittäin. Yrityksittäin tapahtuva tutkimustulosten analysointi on aiheellista, koska jokaiseen yritykseen on tehty hypoteettinen katelaskelma. Katelaskelmissa on otettu huomioon myös se vaihtoehto, jossa kate jää vain kymmeneen prosenttiin, mikä johtaa tappiolliseen katteeseen viimeisen vuoden osalta.

Tutkimustuloksissa käsitellään yrittäjien ennako-olettamuksia ja mielipiteitä tuloutusmenettelyistä. Yrittäjät kokivat haastattelun positiiviseksi ja kokemus auttoi yrittäjiä ymmärtämään tuloutusmenettelyjen eroavaisuudet.

6.1 Valmistusasteen mukainen tuloutus

Valmistusasteen mukainen tuloutusmenettely aloitettiin tekemällä jokaiselle yritykselle hypoteettinen katelaskelma. Rakennusprojekteiksi määriteltiin sellaisia kohteita, jotka ko. yritykset voisivat toteuttaa tai ovat jo toteuttaneet vastaavanlaisia rakennusprojekteja.

Yritys A:lle rakennusprojektiksi määriteltiin rivitalo, jossa osakkeiden määrä on viisi ja osakkeet olisivat hintaluokiltaan erilaisia (3 x 140 000€ ja 2 x 90 000€). Mahdolliset lisätyöt on arvioitu 50 000 euron suuruisiksi. Työntekijöitä olisi kolme, kuten kohdeyrityksessäkin ja rakennusprojekti kestäisi kolmen tilikauden verran. Välittömät kustannukset arvioitiin n. 470 000 euron suuruisiksi. Välittömiin kustannuksiin kuuluvat vain kohteeseen liittyvät ostot ja palkat koko projektin ajalta. Välilliset kustannukset koostuvat kiinteistä kustannuksista, poistoista ja koroista. Välittömien ja välillisten kustannuksien yhteenlaskettu summa on n. 487 000€. Rakennusprojektin katelaskelman tavoitteena oli saada kateprosentiksi 30, jolloin odotettu kate kattaisi mahdolliset lisäkustannukset. (Liite 1.)

Valmistusasteen määrittämisessä on huomioitava myös saatujen ennakkojen määrä tilikauden aikana. Saaduilla ennakoilla tarkoitetaan sitä summaa, minkä asiakas on maksanut, kun tietty osa rakennuksesta on valmis. Maksuerät määritellään rakennusurakan urakkasopimuksessa. Saatuja ennakoita ei kirjata myynniksi, vaan ne lisätään vieraaseen pääomaan, josta ne myöhemmin tuloutetaan. Tutkimuksessa oletetaan, että rakennusprojektin tulot olisivat seuraavat:

- 1. tilikautena = saadut ennakot 260 500 €
- 2. tilikautena = saadut ennakot 275 300 €
- 3. tilikautena = saadut ennakot 114 200 € -> työ luovutetaan asiakkaalle

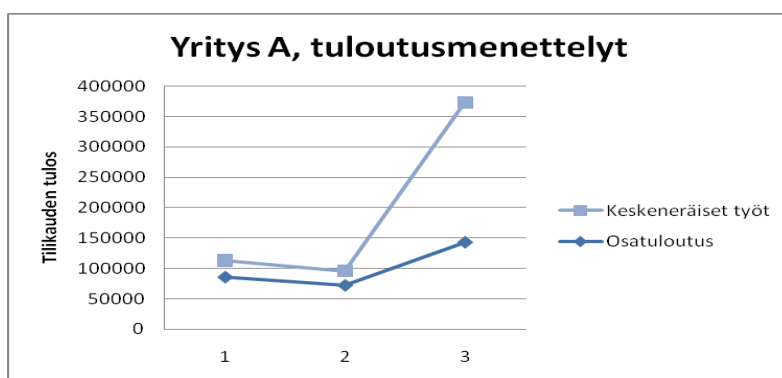
Saadut ennakot ovat ensimmäisenä tilikautena pienemmät, koska urakka on aloitettu vasta toukokuussa. Valmistusasteen mukaiset kulut on laskettu rakennuksen fyysisen valmistumisen (40 %) mukaan. Välillisistä ja välittömistä kustannuksista on ensimmäiselle tilikaudelle lisätty 40 prosentin osuus. Palkkojen osuus on laskettava sen perusteella, kuinka monta kuukautta urakkaa tehdään tilikauden aikana. Ensimmäisellä tilikaudella urakkaa tehdään toukokuusta joulukuuhun eli kahdeksan kuukauden ajan.

Tilikauden kustannukset ja valmistusasteen mukaiset tulot lisätään tuloslaskelmaan. Valmistusaste on tilikauden aikana syntyneiden kustannusten suhde projektin arvioituihin kokonaiskustannuksiin. Valmistusasteen mukainen tuotto saadaan seuraavasti:

- valmistusaste x arvioituiden kokonaistuotot projektista (Liite 2.)

Valmistusasteen mukainen tuotto kirjataan tuloslaskelmassa liikevaihdoksi. Saatujen ennakkojen määrä muodostuu saatujen ennakkoiden ja valmistusasteen mukaisten tuottojen erotuksesta. Seuraavan tilikauden aikana kaava etenee edellä mainitun mukaisesti, paitsi valmistusasteen mukaisista tuotoista on vähennettävä edellisen tilikauden aikana kirjattu liikevaihto. Kun urakka on valmis kolmannen tilikauden aikana, tuloutetaan myös saadut ennakot kokonaisuudessaan.

Vertailtaessa tilikauden voittoa näiden tutkittavien kolmen vuoden ajalta, voidaan huomata pieniä muutoksia tuloksen syntymisessä. Ensimmäisen vuoden aikana tulos on n. 86 000 €, toisella tilikaudella tulos laski edellisestä n. 13 400 euroa ja kolmannella tilikaudella tulos kasvoi miltei 143 000 euroon. Viimeisenä vuonna tulos oli suhteessa aiempiin hieman korkeampi, mutta muutokset olivat tasaisia. (Kuvio 1, liite 10.)

Kuvio 1: Yritys A, tuloutusmenettelyt.

Yritys B:n katelaskelma koostui vastaavanlaisesta rakennusprojektista kuin yritys A:n projekti. (Liite 7.) Ainoa muutos yritys A:n laskelmaan on se, että kateprosentiksi on tavoiteltu noin kymmentä prosenttia. Tämän yrityksen kohdalla oli tarkoituksena saada tappiollinen kate kolmannelle tilikaudelle.

Muutokset lisätään tuloslaskelmaan samalla menetelmällä kuin yritys A:n tutkimuksessa. Valmistusasteeksi saatiin 37 %, mikä laskelman mukaan vastaisi rakennusprojektin fyysistä valmistumista (40 % ensimmäisellä tilikaudella). (Liite 8.) Seuraavan tilikauden aikana valmistusaste on jo 80 %. Saadut ennakot kahdella ensimmäisellä tilikaudella ovat suuremmat, mitä valmistusasteen mukainen tuotto olisi. Näistä saatu erotus jää taseeseen saatuihin ennakkoihin.

Myös yritys B:n tilikauden voitoissa oli havaittavissa selkeää laskua. Ensimmäisestä tilikaudesta voitto laski 130 000 eurosta melkein 30 000 tappioksi kolmannelle tilikaudelle (Liite 12). Alkuperäisissä asetelmissä B:n tulos laski suurin piirtein samaa vauhtia kuin osatuloutusme-

nettelyssä. Ainoa muutos lähtökohtiin on se, että osatuloutuksesta tehtiin tarkoituksella viimeisenä vuonna osamenoutus. Tästä syystä tappio oli viimeisenä vuotena (v. 2009) suurempi kuin vuonna 2008. Muutoksen voi huomata osatuloutuslaskelmassa (liite 8), jossa tuloutuva kateosuus meni reippaasti miinuksen puolelle.

Yritys C:n osatuloutusmenettelyssä tutkimus suoritettiin samoin tavoin, kuin yrityksissä A ja B. Rakennusprojektina olisi paritalo (tulo 740 000 €), joka tehtiin n. 27 %:n kateodotuksella. Tontti, jolle paritalo rakennetaan, on vuokratontti, jolloin kustannuksissa ei tarvitse ottaa huomioon tontin hintaa. Valmistusaste kulki fyysisen valmistusasteen mukaisesti, jolloin ensimmäisenä vuonna valmistusaste olisi 37 % ja seuraavana vuonna 80 % (liite 5). Yritys C:n tilikauden muutoksia voisi sanoa tässäkin tapauksessa tasaisiksi, mutta ei niinkään maltillisiksi. Alkuasetelmiin nähden viimeisen vuoden tulojen lasku ei välttämättä ole täysin osatuloutuksen syy, sillä yritys C:n tilikauden tulos teki aaltomaista liikettä jo ennen muutosten tekemistä. Tilikauden voitto teki näin ollen huipun vuonna 2008. (Liite 11.)

6.2 Luovutuksen mukainen tuloutus

Luovutuksen mukaisessa tuloutusmenettelyssä käytettiin samaa katelaskelmaa, kuin valmistusasteen mukaisessa tuloutuksessa. Kun rakennus on luovutettu asiakkaalle, kirjataan luovutuksen mukaisessa tuloutuksessa liikevaihtoon kaikki siihen mennessä taseeseen kirjatut ennakot ja tilikauden aikana laskutetut ennakot.

Laskelmassa lähdettiin olettamuksesta, että saatuja ennakoita on laskutettu etupainotteisesti, eli asiakkaalta laskutetaan 50%, vaikka rakennusprojekti oli 40 %:sti valmis. Tällöin viimeiselle tilikaudelle kirjattu tulo jää pienemmäksi suhteessa kustannuksiin. Kertyneet kustannukset laskettiin projektin valmistuksen mukaan. (Liite 3.)

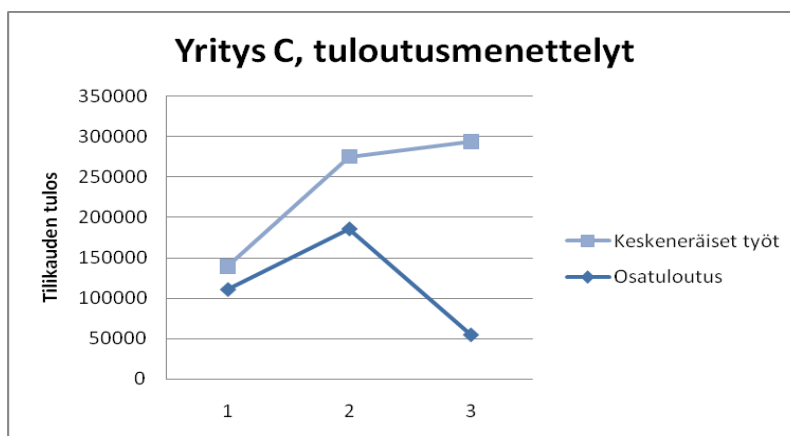
Tuloslaskelmaan kirjataan keskeneräisten töiden muutokseen kaikki tilikauden aikana syntyneet kustannukset ko. rakennusprojektista. Tällöin yrityksen tuloslaskelma ei näytä tappiota syntyneiden kustannuksien verran, vaan keskeneräiset työt oikaisevat näitä. Yritys A:n tapauksessa keskeneräisten töiden muutokseen lisätään 176 424 euroa (liite 3), jotka projektista ovat syntyneet. Näiden lisäksi tuo summa erotellaan tuloslaskelmaan kuluksi oikeille kohdille (ostoihin, palkkoihin ym.). Tilikauden voiton kuuluisi tällöin olla sama, kuin alkuperäisessä tuloslaskelmassa. Tilikauden aikana laskutetut ennakot kuuluvat taseeseen saatujen ennakoitten tilille. Toisen tilikauden aikana kirjataan keskeneräisten töiden muutokseen lisäyksenä sen tilikauden aikana syntyneet menot (238 611 €). (Liite 3 ja 10.)

Viimeisenä tilikautena puretaan saatujen ennakoiden tili liikevaihtoon, jonka lisäksi liikevaihtoon kirjataan ko. tilikauden laskutus projektista. Aikaisempina vuosina syntyneet keskeneräiset työt (176 424 € + 238 611 €) puretaan taseesta, jotka oikaisevat tuloslaskelmassa liikevaihtoon kirjattuja myyntejä. (Liite 10.) Muutokset tuloslaskelmassa näiden vuosien ajalta ovat melkeimpä dramaattiset. Kolmantena tilikautena voitto kasvoi 230 250 euroon. Muutos edelliseen vuoteen on yhdeksänkertainen.

Yritys B:n keskeneräisten töiden muutokset olivat 200 000 - 300 000 euron välillä. Viimeisen vuoden osalta tehtiin katteen puolesta tappiollinen vuosi, mikä ei tässä tuloutusvaihtoehdossa niinkään näy. Tämä johtuu saatujen ennakoiden tulouttamisesta, jotka kirjataan taseeseen ja tuloutetaan rakennusprojektin päätyttyä.

Yritys B:n luovutuksen mukaisessa tuloutusvaihtoehdossa voidaan havaita tälle tuloutusvaihtoehdolle tyypillistä aaltomaista liikettä. Tilikauden tulos näytti voittoa ensimmäisellä tilikaudella n. 57 000 euroa, mutta laski tappiolle seuraavan tilikauden aikana n. 2 500 €. Viimeisenä vuonna tulos näytti taas voittoa n. 64 000 euroa. (Liite 12.) Tämän kaltainen tuloksen vaihtelu ei yrityksen näkökulmasta ole kovin kannattavaa. Yritys B:n verosuunnittelun kannalta olisi toisenlainen tuloutusmenettely huomattavasti taloudellisempi vaihtoehto.

Yritys A:n tavoin yritys C:n tilikauden tuloksessa voitiin nähdä samanlainen dramaattinen kasvu. Verrattuna vuoteen 2007 kasvu oli seitsenkertainen. (Kuvio 2.) Liikevaihtoon kirjattiin sekä saatujen ennakoiden määrä että tilikauden aikana laskutetut myynnit. Keskeneräiset työt purettiin kahdelta edelliseltä tilikaudelta. Tulos kasvoikin näiden muutoksien vuoksi 64 000 euroon. Vaikka yritys voisi varautua rajuun tuloksen kasvuun, ei tuloslaskelma anna kovin taloudellista kuvaa yrityksestä. Tilikauden kasvusta johtuviin ennakkoverojen nousuun, ei yrityksellä ole välttämättä varaa. Ainoa pelastus verojen maksuun olisi seuraavan rakennusprojektin aloittaminen välittömästi, jopa edellisen projektin ollessa vielä käynnissä.

Kuvio 2: Yritys C, tuloutusmenettelyt.

7 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Luotettavuuden ja pätevyiden arviointi on tärkeä osa tutkimusta. Tutkimuksen toistettavuutta eli reliabelisuutta arvioidaan tehtyjen tutkimusmenetelmien perusteella. Reliabeliudella tarkoitetaan myös sitä, etteivät tutkimustulokset ole sattumanvaraisia, vaan sama tutkimustulos saadaan myös toisen tutkijan toteuttamana. (Hirsjärvi ym. 2007, 226)

Reliabeliuden lisäksi on hyvä tarkastella tutkimusta validiuden kannalta. Validius käsitteenä tarkoittaa tutkimuksen pätevyyttä. Pätevyyttä arvioidaan tutkimusmenetelmien perusteella. Tutkimusmenetelmissä käytettävien mittareiden kuuluu mitata sitä, mitä tutkimuksessa on alun perin tarkoitettu mitata (Hirsjärvi ym. 2007, 226). Tutkimuksen pätevyyttä on tärkeä arvioida mittareiden lisäksi tutkimustulosten ja -analyysien perusteella.

Osatuloutuksen tutkiminen tehtiin lähdekirjallisuuden avulla, mutta lopullinen näkemys sen toteuttamisesta oli tutkijalla. Tuloslaskelman muutoksista ei varsinaista lähdettä ollut, jolloin muutokset tuloslaskelmaan on myös tehty tutkijan kokemuksen mukaisesti. Tutkimuksen laskentamenetelmät ovat kuitenkin toistettavissa lähdekirjallisuudessa esiteltyjen esimerkkien avulla. Laskentamenetelmät saatiin ymmärrettävämpään muotoon tutkimuksen edetessä.

Haastateltavat yritykset pidettiin tutkimuksessa anonyymeina, jotta tutkijan ja yritysten välit pysyisivät luotettavina jatkossakin. Haastatteluista saadut tutkimustulokset vaihtelivat haastateltavien tietämyksen mukaan. Haastattelujen kulku muuttui jonkin verran alkuperäisestä suunnitelmasta. Haastatteluissa ei ollut tarkoitus ottaa esille tuloutusmenetelmien eroja, mutta haastattelun edetessä yrittäjät halusivat selvyyden vuoksi tietää, mitä eroja tuloutusmenetelmissä on. Myös käsitteet olivat yrityksille vieraita, mikä toi haastateltavien vastauksiin eroavaisuuksia. Haastateltavat arvioivat kriittisesti omaa ymmärrystään tutkimuksen aiheita kohtaan, koska aihe oli heille ennestään tuntematon. Tämän vuoksi haastattelujen alussa käytiin läpi tutkimuksen aihe ja siihen liittyvät käsitteet. Haastateltavien vastauksia ei sinänsä tule kyseenalaistaa, sillä tutkimuksen kysymykset olivat yleisluontoisia ja yrittäjät olivat aidosti kiinnostuneita tutkimuksesta ja haastattelun myötä käsitteet tulivat heille hienan tutummaksi.

Tutkimuksessa käytetyt menetelmät mittaavat sitä, mitä tutkimuksessa oli tarkoitus mitata. Katelaskelmissa otettiin huomioon kaikki mahdolliset kustannukset, joita rakennusprojektissa useimmiten esiintyy. Tällä pyrittiin minimoimaan virheet tutkimuksen osalta. Palkkakustannuksissa huomioitiin kohtuullinen rakennusmiehen tuntipalkka siihen liittyvine sivukuluineen. Rakennusprojektin aloitus ja lopetus otettiin huomioon kustannuksia laskiessa. Todellisuudes-

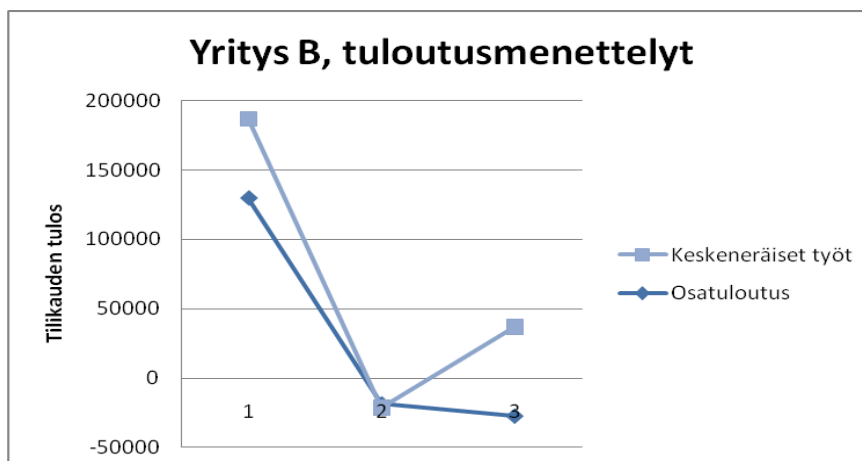
sa 20 - 30 %:n katetta ei välttämättä tulla saavuttamaan, jonka vuoksi tutkimuksessa huomioitiin kymmenen prosentin katteella tehty laskelma.

Tutkimuksen voidaan sanoa täyttävän reliaabeliuden ja validiuden kriteerit. Muutokset haastatteluissa eivät tuo epätarkkuutta tutkimustuloksiin, koska pääpaino oli tilikauden tuloksen kehittymisessä. Tutkimustulokset voidaan yleistää ja toteuttaa muihin rakennusalan yrityksiin. Tulokset olisivat tasaisemmat osatuloutuksen osalta, jos tutkimus toteutettaisiin useamman vuoden ajalta ja kyseessä olisi oikea rakennusprojekti. Lisätutkimuksen arvoinen asia olisi, jos tutkimukseen otettaisiin mukaan tase ja siihen liittyvät kirjaukset. Tämä edellyttäisi kirjausten tallentamista atk-järjestelmään sekä pidempää tutkimusajanjaksoa.

8 Johtopäätökset

Opinnäytteen tarkoituksena oli selvittää, miten osatuloutus ja keskeneräisten töiden muutokset vaikuttavat yrityksen tulokseen. Viitekehyksessä esille tulleet ennako-olettamukset koostuivat siitä, että näiden eri tuloutusvaihtoehtojen välillä olisi selkeä ero. Tutkimuksen toteuttaminen oli osittain haastavaa, koska konkreettiset esimerkit mm. osatuloutuksen laskemisesta olivat vähäiset. Laskelmien toteuttaminen olikin siten tutkijan oman näkemyksen varassa. Laskelmissa pyrittiin ottamaan huomioon kaikki muuttuvat tekijät, joilla minimoitiin virheiden määrä. Aikaansaaduilla laskelmilla pyrittiin saamaan mahdollisimman todenmukainen kuva rakennusprojektista ja sen edistymisestä.

Tutkimustuloksissa oli huomattavissa selkeitä eroja. Erot tilikauden tuloksissa vaihtelivat rakennusprojektin suuruuden ja tuloutusmenettelyn suhteen. Käytettäessä keskeneräisten töiden muutosta, oli tilikauden tuloksen muutos edellisiin vuosiin dramaattinen. Tutkimusolettamuksen mukaan osatuloutusmenettelystä aiheutuvat muutokset olisivat tasaisemmat. Olettamuksena oli, että tulos kasvaisi tai muuttuisi hiljalleen. Tuloksia tarkastellessa voidaan kuitenkin todeta, että muutokset osatuloutuksessa ovat huomattavasti tasaisempia, kuin luovutuksen mukaisessa tuloutuksessa. Poikkeuksena ennako-olettamuksiin oli se, että valmistusasteen mukaisessa tuloutuksessa muutokset olivatkin joissain yrityksissä aaltomaisia; toisena tilikautena tulos oli pienempi kuin ensimmäisenä ja kolmantena tilikautena. Tämä saattoi johtua siitä, että yrityksiin tilikauden tulokset olivat alkuasetelmiin nähden jo aaltomaiset eivätkä tasaiset. Mielenkiintoista oli havaita se, että viimeisen vuoden katteen mennessä tappiolle voitiin osatuloutusmenettelyssä nähdä selkeä muutos (Kuvio 3). Luovutuksen mukaisessa tuloutuksessa (keskeneräiset työt) tätä miinuskatteen muutosta kolmannella tilikaudella ei voitu havaita.

Kuvio 3: Yritys B, tuloutusmenettelyt.

Yrityksen näkökulmasta tuloutusvaihtoehdot ovat täysin erilaiset. Yrityksen kuuluisi ottaa huomioon oma taloudellinen tilanne, jotta yhtäkkisistä kustannuksista voitaisiin selvittää ja näin välttää tappiollinen kierre. Valmistusasteen mukaisessa (osatuloutus) tuloutuksessa tilikauden tuloksen muutokset olivat tasaisia. Luovutuksen mukaisessa tuloutuksessa muutokset olivat huomattavan suuria. Yrityksen näkökulmasta osatuloutusmenettely antaisi tilikauden tuloksesta todennukaisemman kuvan kuin luovutuksen mukainen tuloutusmenettely. Osatuloutus vaatisi kuitenkin yritykseltä huomattavasti enemmän osallistumista katelaskelmien tekoon, mikä yrityksen puolesta olisi vähemmän houkuttelevampi vaihtoehto. Yritys A:lla oli kiinnostus katelaskelmien tekoon, koska näiden avulla voitaisiin kuukausittain seurata projektin edistymistä ja sen katetta. Katteen seuranta olisi kuitenkin pääasiassa tilitoimiston tehtävänä. Myös osatuloutus käsitteenä ei houkutellut käyttämään tätä tuloutusmenetelmää.

Verottajan näkökulmasta valmistusasteen mukainen tuloutus olisi järkevämpi vaihtoehto, koska sen avulla verohallinto saisi tasaisempaa tulolähdettä yrityksiltä ennakoverojen muodossa. Yrityskään ei näin ollen joutuisi varautumaan äkillisiin tilikauden tuloksen muutoksiin rahallisesti. Tasaisempi tuloksen vaihtelu ei lisäisi yrityksen puolella maksuvaikeuksia verojen suhteen, vaan yritys voisi keskittyä varsinaisen rakennustyön tekemiseen. Miten verottaja pystyy tarkistamaan, että se saa kaikki sille kuuluvat verot? Verottaja voisi esimerkiksi rakennusyrityksiin kohdistuvilla verotarkastuksilla tarkistaa, onko osatuloutusmenettely tehty oikein. Verottajan ei kuitenkaan kannata käyttää kaikkia resurssejaan pieniin yrityksiin, vaan kohteena ovat suuret rakennusalan yritykset, joissa osatuloutuksen erot ovat merkittäviä. Tuloutusmenettelyjen tarkistamiseen on vastuu myös tilintarkastajilla. Uskoisin, että sekä yrityksen että verohallinnon näkökulmasta olisi sujuvampaa, että verojen maksu olisi tasaista.

Tuloutusmenettelyt vaativat kirjanpitäjiltä tarkkuutta ja asiantuntemusta. Tuloutusvaihtoehtojen suorittamisiin vaikuttaa varmasti myös kirjanpitäjien käytännön taidot. Vaikka kirjanpitolautakunta neuvoo teoriassa, miten osatuloutusta on käytettävä, ei se kuitenkaan anna konkreettista esimerkkiä siitä, miten tuloutus tulisi laskea tai kirjata.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että yrityksen tilikauden tulos olisi tasaisempi useamman vuoden ajan, jos se käyttäisi tuloutusmenettelynä osatuloutusta eli valmistusasteen mukaista tuloutustapaa. Keskenräisten töiden muutoksissa muutokset tilikauden tulokseen olivat yhtäkkisiä, jolloin yrityksen talouden suunnittelua ei voida järkevästi toteuttaa. Yritys itse päättää loppujen lopuksi sen, kumpaa tuloutusmenettelyä se haluaa käyttää. Kirjanpitäjien tehtävä siinä tilanteessa on osoittaa, millaiset erot näiden tuloutusmenettelyjen välillä on.

Lähteet

Alhola, K., Koivikko, A., Rätty, P. & Tuominen, O. 2001. Tilinpäätöksen sisältö ja toteutus. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Lahti, P. 2007. Perustajaurakoinnin uusi kirjauskäytäntö. 2. painos. Vammalan kirjapaino Oy.

Lahti, P. & Viljaranta, J. 2001. Rakennus- ja urakointiliikkeen kirjanpito ja tilinpäätös. 3. uudistettu painos. Tammer-Paino Oy.

Lahti, P. & Viljaranta, J. 2008. Rakennusyrityksen kirjanpito ja tilinpäätös. Tampere: Esa Print Oy.

Leppiniemi, J. 2007. Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin. Juva: WS Bookwell Oy.

Leppiniemi, J. & Kykkänen, T. 2005. Kirjanpito, tilinpäätös ja tilinpäätöksen tulkinta. 4. uudistettu painos. Vantaa: Dark Oy.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi, R. 2006. Tilinpäätöksen tulkinta. 4. uudistettu painos. Juva: WS Bookwell Oy.

Leppiniemi, J. & Leppiniemi R. 2010. Pieni kirjanpito-velvollinen. Juva: WS Bookwell Oy.

Lindfors, H. 2009. Tilinpäätössuunnittelu käytännönläheisesti. Gummerus Kirjapaino Oy.

Karttunen, J. 2008. Hyvä tilinpäätöstapa pienille yrityksille. 8. uudistettu painos. Multiprint Oy.

Rekola-Nieminen, L. 2006. Kirjanpitolaki käytännössä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Viljaranta, J. 1988. Rakennusliikkeen kirjanpito-ohjeita. Helsinki: Kyriiri Oy.

Sähköiset lähteet ja artikkelit:

HE 189/2000: Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kirjanpitolain ja tilintarkastuslain muuttamisesta. Viitattu 8.4.2011
<http://www.edilex.fi/virallistieto/he/20000189>

Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Viitattu 23.7.2010
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kirjanpitolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336?search[type]=pika&search[pika]=kirjanpitolaki)

Kirjanpitolautakunta 20.12.1993. Yleisohje pitkän valmistusajan vaativasta suoritteesta syntyvän tulon kirjaamisesta tuotoksi valmistusasteen perusteella. Viitattu 23.7.2010
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kirjanpitolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971339?search[type]=pika&search[pika]=kirjanpitolaki)

Kirjanpitolautakunta 25.1.1993. Lyhytaikaisten velkojen merkitseminen taseeseen. Viitattu 8.4.2011
<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/0/ff84ad369df003ebc2256798002439cf?OpenDocument>

Kirjanpitolautakunta (1851) 16.3.2010. Osatuloutuksen laajuudesta rakennustoiminnassa.
Viitattu 11.3.2011
<http://ktm.elinar.fi/ktm/fin/kirjanpi.nsf/717602942eb71ebdc22570210049e02b/86828234af431a62c22576ee00414d7a?OpenDocument>

Leppiniemi, J. 19.8.2003 Mitä tase sisältää? Viitattu 8.4.2011
<http://www.tilisanomat.fi/lehti/article.php?catid=8&artid=255&v=2003>

Lindfors, Hannele. Kirjanpidon asiantuntija. Viitattu 23.1.2011
http://www.helsinki.chamber.fi/index.phtml?2238_m=2380&s=461

Mitä tarkoittaa osatuloutus? Viitattu 23.1.2011
<http://www.e-conomic.fi/kirjanpito-ohjelma/sanakirja/osatuloutus>

Verottajan ohjeet (Dnro 1447/345/2008) perustajaurakoinnin käsittelyyn ja osatuloutuksen valmistusasteen määrittämiselle. Viitattu 14.10.2010
http://www.vero.fi/?article=7666&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN

Julkaisemattomat lähteet:

Kysymys osatuloutuksesta www.vero.fi -sivun palauteosiossa, vastaaja Seppo Taanila.

Haastattelut yrityksen A:n ja C:n toimitusjohtajien kanssa

Kuvat

Kuva 1: Tuloutusmenetelmät.	14
Kuva 2: Analyysi vaiheittaisesti etenevänä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 218)..	27

Kuviot

Kuvio 1: Yritys A, tuloutusmenettelyt.....	30
Kuvio 2: Yritys C, tuloutusmenettelyt.....	32
Kuvio 3: Yritys B, tuloutusmenettelyt.....	35

Taulukot

Taulukko 1: Tutkittavat yritykset.	23
---	----

Liitteet

Liite 1. Yritys A:n katelaskelma	43
Liite 2. Yritys A:n osatuloutus	44
Liite 3. Yritys A:n keskeneräiset työt.....	45
Liite 4. Yritys C:n katelaskelma	46
Liite 5. Yritys C:n osatuloutus	47
Liite 6. Yritys C:n keskeneräiset työt	48
Liite 7. Yritys B:n katelaskelma	49
Liite 8. Yritys B:n osatuloutus	50
Liite 9. Yritys B:n keskeneräiset työt.....	51
Liite 10. Yritys A:n tuloutusmenetelmätutkimus	52
Liite 11. Yritys C:n tuloutusmenetelmätutkimus	53
Liite 12. Yritys B:n tuloutusmenetelmätutkimus	54
Liite 13. Haastattelurunko	55

Liite 1. Yritys A:n katelaskelma

Katelaskelma yritys A:lle:

Arvioitu kohde (rivitalo, 5 osaketta (3*140 000 ja 2*90 000)):

osakkeet	600 000,00
rivitalo yht.	600 000,00

- > työ alkaa toukokuussa
- > rakennus on tilikauden (kalenterivuoden) päättyessä 40%
- > rivitalo rakennetaan vuokratontille
- > työntekijöitä 3
- > työntekijöiden palkka 2100/kk, kaikki kulut yht. 25% palkoista
 - > lomapalkkavaraus 18,5%
- > bruttopalkkasummien lisäksi työnantajan kulut olisivat $25 + 18,5 = 43,50\%$

Palkat:						1 kk
	2010	2011	2012	yht.		
kk	8,00	12,00	5,00	25,00		6 300,00
	72 324,00	108 486,00	45 202,50	226 012,50		2 740,50
						9 040,50

Koko rakennusprojekti:

Myynti		600 000,00
Lisätyöt		50 000,00
	yht.	650 000,00

Välittömät kustannukset

Materiaalit	205 400,00	
Muut kustannukset	43 800,00	249 200,00
Palkat	157 500,00	
Palkkojen sivukulut	68 512,50	

Väilliset kustannukset

poistot	6 250,00		menojäännös 25 000
kiinteät kulut	4 200,00		
korot	600,00	11 050,00	
	kulut yht.	486 262,50	

Tulos kohteesta / kateodotus 163 737,50

Kate % 25,19

Liite 2

Liite 2. Yritys A:n osatuloutus

Projektin eteneminen:	Osatuloutus yritys A:lle:				
	1 tilikausi	2 tilikausi	3 tilikausi	yht.	
	40,00 %	40,00 %	20,00 %		
Saadut ennakot	260 500,00	275 300,00	114 200,00	650 000,00	
Kertyneet kust.	176 424,00	212 586,00	97 252,50	486 262,50	
Valmistusasteen mukaiset kulut:	176 424,00	212 586,00	97 252,50		
(kulut/arvioidut kokonaiskust.)	0,36	0,80			
Valmistusasteen mukaiset tuotot: (valmistusaste*tuotot)	235 830,65	284 169,35			
Liikevaihtoon	235 830,65	284 169,35	130 000,00	650 000,00	
Kulut	176 424,00	212 586,00	97 252,50	486 262,50	
Tuloutuva kateosuus	59 406,65	71 583,35	32 747,50	163 737,50	
Ennakoiden osuus tilikauden päätyttyä	24 669,35	15 800,00			

Liite 3

Liite 3. Yritys A:n keskeneräiset työt

	Normaali käytäntö (Yritys A) (kirjataan kirjanpitoon, kun työ on valmis):				
	1 tilikausi	2 tilikausi	3 tilikausi		
	40,00 %	50,00 %	10,00 % yht		
Saadut ennakot	256 300,00	382 000,00	11 700,00	650 000,00	
Kertyneet kust.	104 100,00	130 125,00	26 025,00	260 250,00	
Palkat	72 324,00	108 486,00	45 202,50	226 012,50	
yht.	176 424,00	238 611,00	71 227,50	486 262,50	
Kate	79 876,00	143 389,00	-59 527,50		
Keskeneräisiin töihin	176 424,00	238 611,00			
Ennakoiden osuus tilikauden päätyttyä	256 300,00	382 000,00			

Liite 4. Yritys C:n katelaskelma

Katelaskelma yritys C:lle:

Arvioitu kohde (paritalo, 2*370 000):

1 puolisko (370 000€)	740 000,00
paritalo yht.	740 000,00

- > työ alkaa toukokuussa
- > rakennus on tilikauden (kalenterivuoden) päättyessä 40%
- > vuokratontti
- > työntekijöitä 3
- > työntekijöiden palkka 2100/kk, kaikki kulut yht. 25% palkoista
- > lomapalkkavaraus 18,5%

Palkat:					1 kk	
	2010	2011	2012	yht.		6 300,00
kk	8,00	12,00	5,00	25,00		2 740,50
	72 324,00	108 486,00	45 202,50	226 012,50		9 040,50

Koko rakennusprojekti:

Myynti		740 000,00
Lisätyöt		85 000,00
	yht.	825 000,00

Välittömät kustannukset

Materiaalit	305 600,00	
Muut kustannukset	57 800,00	363 400,00
Palkat	157 500,00	
Palkkojen sivukulut	68 512,50	

Välilliset kustannukset

poistot	6 250,00		menojäännös 25 000
kiinteät kulut	6 300,00		
korot	850,00	13 400,00	
	kulut yht.	602 812,50	

Tulos kohteesta / kateodotus 222 187,50

Kate % 26,93

Liite 5

Liite 5. Yritys C:n osatuloutus

Projektin eteneminen:	Osatuloutus yritys C:lle:			3 tilikausi 20,00 % yht.
	1 tilikausi 40,00 %	2 tilikausi 40,00 %		
Saadut ennakot	315 000,00	355 500,00	154 500,00	825 000,00
Kertyneet kust.	223 044,00	259 206,00	120 562,50	602 812,50
Valmistusasteen mukaiset kulut:	223 044,00	259 206,00	120 562,50	
(kulut/arvioidut kokonaiskust.)	0,37	0,80		
Valmistusasteen mukaiset tuotot: (valmistusaste*tuotot)	305 254,62	354 745,38		
	muista väh. edel tilikauden liikev. kirjattu osuus			
Liikevaihtoon	305 254,62	354 745,38	165 000,00	825 000,00
Kulut	223 044,00	259 206,00	120 562,50	602 812,50
Tuloutuva kateosuus	82 210,62	95 539,38	44 437,50	222 187,50
Ennakoiden osuus tilikauden päätyttyä	9 745,38	10 500,00		

Liite 6

Liite 6. Yritys C:n keskeneräiset työt

	Normaali käytäntö (Yritys C) (kirjataan kirjanpitoon, kun työ on valmis):			
	1 tilikausi	2 tilikausi	3 tilikausi	
	40,00 %	50,00 %	10,00 %	yht
Saadut ennakot	295 000,00	429 500,00	100 500,00	825 000,00
Kertyneet kust.	150 720,00	188 400,00	37 680,00	376 800,00
Palkat	72 324,00	108 486,00	45 202,50	226 012,50
yht.	223 044,00	296 886,00	82 882,50	
Kate	71 956,00	132 614,00	17 617,50	
Keskeneräisiin töihin	223 044,00	296 886,00		
Ennakoiden osuus tilikauden päätyttyä	295 000,00	429 500,00		

Liite 7. Yritys B:n katelaskelma

Katelaskelma yritys B:lle:

Arvioitu kohde (rivitalo, 5 osaketta (3*140 000 ja 2*90 000)):

osakkeet	600 000,00
rivitalo yht.	600 000,00

- > työ alkaa toukokuussa
- > rakennus on tilikauden (kalenterivuoden) päättyessä 40%
- > vuokratonntti
- > työntekijöitä 3
- > työntekijöiden palkka 2100/kk, kaikki kulut yht. 25% palkoista
- > lomapalkkavaraus 18,5%

Palkat:					1 kk	
	2010	2011	2012	yht.		6 300,00
kk	8,00	12,00	5,00	25,00		2 740,50
	72 324,00	108 486,00	45 202,50	226 012,50		9 040,50

Koko rakennusprojekti:

Myynti	600 000,00
Lisätyöt	50 000,00
yht.	650 000,00

Välittömät kustannukset

Materiaalit	305 000,00
Muut kustannukset	43 800,00
Palkat	157 500,00
Palkkojen sivukulut	68 512,50

Välilliset kustannukset

poistot	6 250,00	menojäännös 25 000
kiinteät kulut	4 200,00	
korot	600,00	11 050,00
kulut yht.	585 862,50	

Tulos kohteesta / kateodotus 64 137,50

Kate % 9,87

Liite 8. Yritys B:n osatuloutus

Projektin eteneminen:	Osatuloutus yritys B:lle:				
	1 tilikausi	2 tilikausi	3 tilikausi	yht.	
	40,00 %	40,00 %	20,00 %		
Saadut ennakot	290 500,00	275 300,00	84 200,00	650 000,00	
Kertyneet kust.	216 264,00	252 426,00	117 172,50	585 862,50	
Valmistusasteen mukaiset kulut:	216 264,00	252 426,00	117 172,50		
(kulut/arvioidut kokonaiskust.)	0,44	0,81	152 172,50		
Valmistusasteen mukaiset tuotot:	289 085,83	238 242,68			
(valmistusaste*tuotot)	muista väh. edel tilikauden liikev. kirjattu osuus				
Liikevaihtoon	289 085,83	238 242,68	122 671,49	650 000,00	
Kulut	216 264,00	252 426,00	152 172,50	620 862,50	
Tuloutuva kateosuus	72 821,83	-14 183,32	-29 501,01	29 137,50	
Ennakoiden osuus tilikauden päätyttyä	1 414,17	38 471,49			

Liite 9. Yritys B:n keskeneräiset työt

	Normaali käytäntö (Yritys B) (kirjataan kirjanpitoon, kun työ on valmis):			
	1 tilikausi	2 tilikausi	3 tilikausi	
	40,00 %	50,00 %	10,00 % yht	
Saadut ennakot	256 300,00	382 000,00	11 700,00	650 000,00
Kertyneet kust.	143 940,00	179 925,00	35 985,00	359 850,00
Palkat	72 324,00	108 486,00	45 202,50	226 012,50
yht.	216 264,00	288 411,00	81 187,50	
Kate	40 036,00	93 589,00	-69 487,50	
Keskeneräisiin töihin	216 264,00	288 411,00		
Ennakoiden osuus tilikauden päätyttyä	256 300,00	382 000,00		

Liite 10. Yritys A:n tuloutusmenetelmätutkimus

Yritys A	2009		2008		2007	
	ALKUPERÄINEN 1.1.-31.12.2009	OSATULOUTUS KESKENÄISET	ALKUPERÄINEN 1.1.-31.12.2008	OSATULOUTUS KESKENÄISET	ALKUPERÄINEN 1.1.-31.12.2007	OSATULOUTUS KESKENÄISET
Tulolaskelma						
Myyntituotot	330 397,71	330 397,71	296 034,79	296 034,79	232 610,04	232 610,04
Yleiset myyntitilit						
3000 Myynti		638 300,00		284 169,35		235 830,65
Urakkamyynti / saadut ennakot		11 700,00				
Urakkamyynti / urakkalaskutus						
Yleiset myyntitilit yhteensä	330 397,71	680 397,71	296 034,79	580 204,14	232 610,04	232 610,04
LIIKEVAIHTO	330 397,71	680 397,71	296 034,79	580 204,14	232 650,22	232 650,22
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varastojen						
3610 Keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos	13 470,57	13 470,57		238611		176 424,00
Keskeneräisten tuotteiden varastojen muutos		-415 035,00				
Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden yhteensä	13 470,57	13 470,57	-118 086,32	-222 186,32	-65 240,75	-164 920,75
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-149 682,70	-149 682,70	181 930,35	358 017,82	167 418,47	303 569,12
B R U T T O L O S YHTEENSÄ	194 919,68	324 919,68	404 964,68			244 162,47
Henkilöstökulut yhteensä	-91 321,14	-144 866,10	-105 723,63	-234 279,54	-102 198,17	-174 522,17
Poistot ja arvonalentumiset						
Suunnitelman mukaiset poistot						
6870 Poisto korjauksista ja kalustosta	-6 519,33	-6 519,33	-8 692,44	-8 692,44	-4 878,94	-4 878,94
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-6 519,33	-6 519,33	-8 692,44	-8 692,44	-4 878,94	-4 878,94
Liketoimitusten muut kulut yhteensä	-25 237,56	-25 237,56	-27 531,95	-27 531,95	-26 953,86	-28 633,86
LIIKEVOITTO (T A P I O) YHTEENSÄ	71 841,65	148 276,69	39 982,33	87 513,89	33 387,50	33 627,50
Rahoitusuotot ja -kulut						
Rahoitusuotot ja -kulut yhteensä	-2 183,77	-2 183,77	-1 839,00	-1 839,00	-1 122,92	-1 362,92
TULOS ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ YHTEENSÄ	69 657,88	146 092,92	38 143,33	85 674,89	32 264,58	32 264,58
TULOS ENNEN TILINPÄÄTÖSERTIOIA JA VEROKSIA YHTEENSÄ	69 657,88	146 092,92	38 143,33	85 674,89	32 264,58	32 264,58
Tilinpäätöserrot						
Vapaaehtoinen varauksen lisäys (-) tai vähennys (+)						
9870 Toimintavarausten muutos	4 026,58	4 026,58	-3 147,13	-3 147,13	756,41	756,41
Tilinpäätöserrot yhteensä	4 026,58	4 026,58	-3 147,13	-3 147,13	756,41	756,41
Tuloverot yhteensä	-7 168,68	-7 168,68	-9 766,44	-9 766,44	-6 213,66	-6 213,66
TILIKAUDEN VOITTO (TAIPPO) YHTEENSÄ	66 515,78	142 950,82	25 229,76	72 761,32	26 807,33	26 807,33

Liite 11. Yritys C:n tuloutusmenetelmä tutkimus

Yritys C	2009		2008		2008		2007		2007	
	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS
Myyntituotot										
Yleiset myyntitilit										
3000 Myynti	625 112,43	625 112,43	153 793,44	153 793,44	392 961,63	392 961,63	392 961,63	392 961,63	392 961,63	392 961,63
3005 Myynti, puokauppa										
3020 Urakkamyynni	1 277 397,40	1 277 397,40	2 219,00	2 219,00			305 254,62			
Urakkamyynni / saadut ennakot										
Urakkamyynni / urakkakustutus										
Yleiset myyntitilit yhteensä	1 902 509,83	2 067 509,83	156 012,44	156 012,44	2 784,73	2 784,73	308 039,35	2 784,73	308 039,35	2 784,73
LIIVETAHTO	1 902 509,83	2 067 509,83	538 515,44	893 260,82	212 384,73	517 639,35	517 639,35	212 384,73	517 639,35	212 384,73
Välitiden ja keskenrajoitusten tuotteiden varastojen										
3600 Välitiden tuotteiden varaston muutos	-288 663,70	-288 663,70	-197 126,76	-197 126,76	616 021,13	616 021,13	616 021,13	616 021,13	616 021,13	616 021,13
3610 Keskenrajoitusten tuotteiden varaston muutos	-712 731,57	-712 731,57	364 431,06	364 431,06	348 300,51	348 300,51	348 300,51	348 300,51	348 300,51	348 300,51
Keskenrajoitusten töiden muutos										
Välitiden ja keskenrajoitusten tuotteiden yhteensä	-1 001 395,27	-1 001 395,27	167 304,30	167 304,30	964 321,64	964 321,64	964 321,64	964 321,64	964 321,64	964 321,64
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-678 646,58	-751 326,58	-440 642,90	-586 002,90	-1 073 772,34	-1 219 132,34	-1 219 132,34	-1 219 132,34	-1 219 132,34	-1 219 132,34
BRUTTOTULOSYHTEENSÄ	225 100,40	317 420,40	266 882,50	476 267,88	102 934,03	262 828,65	262 828,65	180 618,03	262 828,65	180 618,03
Henkilöstökulut yhteensä	-145 994,03	-191 196,53	-83 543,72	-192 029,72	-43 781,27	-116 105,27	-116 105,27	-116 105,27	-116 105,27	-116 105,27
Poistot ja arvonalentumiset										
Suurelman mukaiset poistot										
6870 Poisto koneista ja kalustosta	-632,81	-632,81	-843,75	-843,75	-1 125,00	-1 125,00	-1 125,00	-1 125,00	-1 125,00	-1 125,00
Poistot ja arvonalentumiset yhteensä	-632,81	-1 882,81	-843,75	-3 343,75	-3 968,75	-3 625,00	-3 625,00	-3 625,00	-3 625,00	-3 625,00
Liketoiminnan muut kulut										
Liketoiminnan muut kulut yhteensä	-22 590,32	-23 850,32	-23 182,43	-25 702,43	-13 001,30	-15 521,30	-15 521,30	-15 521,30	-15 521,30	-15 521,30
LIIVETOITTO (-TAPPIO) YHTEENSÄ	55 883,24	100 490,74	159 312,60	255 191,98	45 026,46	127 577,08	127 577,08	45 366,46	127 577,08	45 366,46
Rahoitustuotot ja -kulut										
Korkokulut ja muut rahoituskulut yhteensä	-33 996,14	-33 996,14	-41 581,31	-41 581,31	-6 320,08	-6 320,08	-6 320,08	-6 320,08	-6 320,08	-6 320,08
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-32 944,99	-33 114,99	-37 639,46	-37 979,46	-38 064,46	-38 064,46	-38 064,46	-38 064,46	-38 064,46	-38 064,46
TULOS ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ YHTEENSÄ	22 938,25	67 375,75	121 673,14	217 212,52	38 706,38	120 917,00	120 917,00	38 706,38	120 917,00	38 706,38
TULOS ENNEN TILINPÄÄTÖSSIRTOJA JA VERO YHTEENSÄ	22 938,25	67 375,75	121 673,14	217 212,52	38 706,38	120 917,00	120 917,00	38 706,38	120 917,00	38 706,38
Tuloverot yhteensä	-6 170,29	-6 170,29	-31 769,99	-31 769,99	-10 102,91	-10 102,91	-10 102,91	-10 102,91	-10 102,91	-10 102,91
TULAUDEEN VOITTO (TAPPIO) YHTEENSÄ	16 767,96	55 035,17	89 903,15	185 442,53	28 603,47	110 814,09	110 814,09	28 603,47	110 814,09	28 603,47

Liite 12. Yritys B:n tuloutusmenetelmätutkimus

Yritys B	2009		2008		2007		2007	
	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS	ALKUPERÄINEN	OSATULOUTUS
Tulotaskelma								
Myyntituotot								
Yhteiset myyntitilit								
3010 Myynti	53 000,00	53 000,00	32 320,00	32 320,00	9 161,45	9 161,45	9 161,45	9 161,45
3010 Myynti		122 671,49	2 000,00	2 000,00		289 085,83		
Urakkamyynti / saadut ennakot				238 042,68				
Urakkamyynti / urakkalaskutus								
Yhteiset myyntitilit yhteensä	53 000,00	177 671,49	34 320,00	270 362,68	9 161,45	298 247,28	9 161,45	9 161,45
Myynti, arvopaperit ja kiinteistöt								
LIIKETAHTO	133 764,89	258 436,38	118 914,01	355 156,69	299 937,92	589 023,75	299 937,92	299 937,92
Valmiiden ja keskenraahtien tuotteen varastojen								
3610 Keskenraahtien tuotteen varaston muutos	-41 856,82	-41 856,82	7 154,27	7 154,27	-36 900,44	-36 900,44	-36 900,44	-36 900,44
Keskenraahtien töiden muutos								
Valmiiden ja keskenraahtien tuotteiden yhteensä	-41 856,82	-41 856,82	7 154,27	7 154,27	-36 900,44	-36 900,44	-36 900,44	-36 900,44
Materiaalit ja palvelut yhteensä	-26 268,58	-131 028,58	-60 259,86	-199 779,86	-127 950,77	-267 470,77	-267 470,77	-267 470,77
BRUTTU TULOS YHTEENSÄ	65 639,49	86 019,69	162 531,10	179 819,42	135 086,71	284 652,54	211 830,71	211 830,71
Henkilöstökulut yhteensä								
Poistot ja arvonalentamiset	-38 444,44	-83 646,94	-38 633,94	-147 119,94	-33 293,36	-105 617,36	-105 617,36	-105 617,36
Suunnitelman mukaiset poistot								
6870 Poisto koneista ja kalustosta	-13 704,62	-13 704,62	-18 272,81	-18 272,81	-10 363,76	-10 363,76	-10 363,76	-10 363,76
Poistot ja arvonalentamiset yhteensä	-13 704,62	-14 954,62	-18 272,81	-20 772,81	-10 363,76	-12 863,76	-12 863,76	-12 863,76
Lähtöimman muut kulut								
Lähtöimman muut kulut yhteensä	-12 913,91	-13 753,91	-10 633,76	-12 313,76	-13 267,53	-14 947,53	-14 947,53	-14 947,53
LIIKETOITTO (- TAPPIO) YHTEENSÄ	576,52	-26 335,78	-1 263,38	-17 675,41	78 162,06	151 213,89	78 402,06	78 402,06
Rahoitustuotot ja -kulut								
Muut korko- ja rahoitustuotot								
Rahoitustuotot ja -kulut yhteensä	-1 009,85	-1 129,85	-789,62	-1 020,62	-767,67	-1 007,67	-1 007,67	-1 007,67
TULOS ENNEN SATUNNAISIA ERIÄ YHTEENSÄ	-433,33	-27 465,63	-2 053,00	-18 705,03	77 394,39	150 216,22	77 394,39	77 394,39
TULOS ENNEN TILINPÄÄTÖSSIRTOJA JA VERO YHTEENSÄ	-433,33	-27 465,63	-2 053,00	-18 705,03	77 394,39	150 216,22	77 394,39	77 394,39
TILIKAUDEN VOITTO (TAPPIO) YHTEENSÄ	-433,33	-27 465,28	-2 056,65	-18 705,03	57 056,14	129 877,97	57 056,14	57 056,14

Liite 13. Haastattelurunko

Haastattelurunko:

Taustat:

- Haastateltavan asema yrityksessä?
- Yrityksen tarjoamat palvelut?

Osatuloutus ja keskeneräiset työt:

- Haastateltaville kerrotaan sekä osatuloutuksesta että keskeneräisistä töistä.
- Onko yrityksellänne mittavia rakennusprojekteja, jotka kestävivät yli tilikauden?
- Lyhyt määritelmä tuloutusvaihtoehdoista (osatuloutus ja keskeneräiset työt).
 - Onko yrityksenne ollut aikaisemmin tietoinen eri tuloutusvaihtoehdoista?
 - Onko yrityksessänne käytetty esimerkiksi keskeneräisten töiden muutosta?
- Mitä mieltä yrityksenne on eri tuloutusmenetelmistä?
- Kumpi tuloutusmenettely olisi yrityksessänne sopivampi?
- Mitä mieltä olette rakennusurakoissa käytettävistä katelaskelmista?
- Missä määrin yrityksenne on valmis/kiinnostunut paneutumaan katelaskentaan?